

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

David KADUNC

**EKONOMSKI RAČUN IN STORILNOST SLOVENSKEGA
KMETIJSTVA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**ECONOMIC ACCOUNT AND EFFICIENCY OF THE SLOVENE
AGRICULTURE**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek dodiplomskega univerzitetnega študija kmetijstva-zootehnike. Delo je bilo opravljeno na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Emila Erjavca.

Recenzent: doc. dr. Stanko Kavčič

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Jurij POHAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Emil ERJAVEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: doc. dr. Stanko KAVČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

David KADUNC

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 631(043.2)=163.6
KG	kmetijstvo/ekonomski račun/storilnost/dohodki/Slovenija
KK	AGRIS E10
AV	KADUNC, David
SA	ERJAVEC, Emil (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2007
IN	EKONOMSKI RAČUN IN STORILNOST SLOVENSKEGA KMETIJSTVA
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	X, 50 str., 11 pregl., 9 sl., 7 pril., 32 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	<p>V nalogi smo analizirali storilnost slovenskega kmetijstva v obdobju od leta 1996 do 2006. Orodje, s katerim smo si v nalogi pomagali, je ekonomski račun za kmetijstvo (ERK). Na podlagi izvedenih in standardnih indikatorjev ERK smo analizirali stanje slovenskega kmetijstva, ter ga primerjali z Avstrijo, Italijo, EU-15, EU-25 in EU-27. Poleg storilnosti smo analizirali še dohodkovno stanje kmetijstva v Sloveniji ter ga prav tako primerjali z omenjenimi državami. Na podlagi rezultatov indikatorjev bruto dodane vrednosti na polnovredno delovno moč ter factorskega dohodka na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi slovensko kmetijstvo zaostaja za storilnostjo povprečja EU. V letu 2006 je bila storilnost slovenskega kmetijstva 4 krat manjša od povprečja EU-25. Rast storilnosti v desetletnem obdobju je v Sloveniji 40 odstotna, med tem ko je v EU-25 11 odstotna. Dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva prav tako zaostaja za evropskim. Podjetniški dohodek na polnovredno delovno moč je v letu 2006 2,6 krat manjši kot v povprečju EU-25. Velike spremembe so vidne v letih pristopa Slovenije k Evropski uniji, predvsem zaradi povečanja nekaterih subvencij, ki neposredno povečujejo dohodek na kmetijah. Pred pristopom Slovenije, EU so opazne večje investicije v osnovna sredstva, katera je EU v okviru svojih programov namenila prav boljši konkurenčnosti in dvigu storilnosti v predpristopnih članicah. Storilnost in dohodki slovenskega kmetijstva se hitreje povečujeta, kot v povprečju Evropske unije, kar potrjuje našo hipotezo.</p>

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
 DC UDC 631(043.2)=163.6
 CX agriculture/economic account/efficiency/income/Slovenia
 CC AGRIS E10
 AU KADUNC, David
 AA ERJAVEC, Emil (supervisor)
 PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
 PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Zootechnical Department
 PY 2008
 TI ECONOMIC ACCOUNT AND EFFICIENCY OF THE SLOVENE
 AGRICULTURE
 DT Graduation Thesis (University Studies)
 NO X, 50 p., 11 tab., 9 fig., 7 ann., 32 ref.
 LA sl
 AL sl/en
 AB In the thesis the efficiency of Slovene agriculture was analyzed for the period from 1996 to 2006. The main tool used for this purpose was the economic account for agriculture (EAA). On the base of versed and standard EAA indicators, we analyzed the conditions in Slovene agriculture, and compared it with Austria, Italy, EU-15, EU-25 and EU-27. Beside efficiency, we also analyzed the income conditions of Slovene agriculture, and compared it with the mentioned states as well. Based on the results of indicators of gross value added per annual work unit (AWU) and factor income per hectare of the agricultural land in use, we could conclude, that the efficiency of Slovene agriculture is lower than the efficiency of EU average. In the year 2006 the efficiency of Slovene agriculture was four times lower than the average of EU-25. In Slovenia the growth of productivity in ten-year period is 40 %, compared to 11 % of EU-25. The income gained in Slovene agriculture also falls behind the European one. In the year 2006 the entrepreneurial income per annual work unit was 2.6 times lower than the average of EU-25. Above all, large changes are visible in the years of Slovenia's accession to EU, when some increased grants, directly increased the farm income. Before the accession of Slovenia to EU, large investments to fixed capital are noticeable, which EU in the frame of its own programs assigned for better competitiveness and to raise productivity in pre-accession members. Productivity and incomes of Slovene agriculture are increasing faster than the EU average, which confirms our hypothesis.

KAZALO VSEBINE

	Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
	Key Words Documentation (KWD)	IV
	Kazalo vsebine	V
	Kazalo preglednic	VII
	Kazalo slik	VIII
	Kazalo prilog	IX
	Okrajšave in simboli	X
1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2	DELOVNE HIPOTEZE IN CILJ NALOGE	2
2	PREGLED OBJAV	3
2.1	EKONOMSKI RAČUN ZA KMETIJSTVO	3
2.1.1	Izhodišča	3
2.1.2	Vrednost kmetijska proizvodnje	6
2.1.3	Vmesna poraba	8
2.1.4	Druge postavke	10
2.2	DOHODEK IZ KMETIJSTVA	13
2.3	STORILNOST KMETIJSTVA	16
2.3.1	Delovna sila v kmetijstvu	16
2.3.2	Opredelitev storilnosti	17
3	MATERIAL IN METODE	19
3.1	PODATKOVNE ZBIRKE	19
3.2	IZVEDENI INDIKATORJI ERK	21
4	REZULTATI IN RAZPRAVA	24
4.1	SPLOŠNI PARAMETRI ERK	24
4.1.1	Vrednost kmetijske proizvodnje	24
4.1.2	Bruto dodana vrednost	26
4.1.3	Zaposlenost v kmetijstvu	27
4.2	INDIKATORJI DOHODKA IN STORILNOSTI	29

4.2.1	Dohodkovni položaj kmetijstva	29
4.2.2	Indikatorji storilnosti kmetijstva	32
4.2.3	Napoved storilnosti dela v kmetijstvu	40
4.3	SKLEPNA RAZPRAVA	42
5	SKLEPI	45
6	POVZETEK	46
7	VIRI	48
7.1	CITIRANI VIRI	48
7.2	DRUGI VIRI	50
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Seznam glavnih elementov vmesne porabe v ERK (EAA/EAF 97, 2000)	8
Preglednica 2: Faktorski dohodek (v 1000 €) na polnovredno delovno moč za Slovenijo, EU-15 in EU-25 v obdobjih 1996-2003 in 2004-2006 (Eurostat)	15
Preglednica 3: Število zaposlenih v kmetijstvu in njihov delež v skupnem številu zaposlenih v Sloveniji 2000-2006 (SURS, 2007)	16
Preglednica 4: Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji, 2005 (SURS, 2007)	16
Preglednica 5: Izobrazbena struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji, 2005 (SURS, 2007)	17
Preglednica 6: Indeksi vrednosti proizvodnje kmetijske dejavnosti v obdobju 1996-2006 (2000=100)	25
Preglednica 7: Bruto dodana vrednost (mio €) za obdobji 1996-2003 in 2004-2006	26
Preglednica 8: Indeksi delovne sile v kmetijstvu v obdobju 1996-2006 (2000=100)	28
Preglednica 9: Indeksi Indikatorja A, Indikatorja B in Indikatorja C za Avstrijo, Italijo, EU-15,-25 in EU-27 v obdobju 1996-2006 (2000=100)	31
Preglednica 10: Bruto dodana vrednost kmetijske proizvodnje (v 1000 €) na polnovredno delovno moč za obdobje 1996-2006	35
Preglednica 11: Napoved bruto dodane vrednosti na polnovredno delovno moč v letih 2006, 2013 in 2020 za Slovenijo, Avstrijo, Italijo in EU-25	41

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Shematični prikaz virov in uporabe kmetijskih produktov (EAA/EAF 97, 2000)	7
Slika 2: Vrednost proizvodnje kmetijske dejavnosti za Slovenijo v obdobju 1996-2006	24
Slika 3: Delovna sila v kmetijstvu v Sloveniji (v 1000 PDM), 1996-2006	28
Slika 4: Gibanje indikatorja A, indikatorja B in indikatorja C v Sloveniji v obdobju 1996-2006 (2000=100)	29
Slika 5: Vrednost proizvodnje kmetijske dejavnosti (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v obdobju 1996-2006	32
Slika 6: Bruto dodana vrednost kmetijske proizvodnje (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v Sloveniji za obdobje 1996-2006	34
Slika 7: Faktorski dohodek (v 1000 €) na površino kmetijske zemlje v uporabi (KZU) (ha) v obdobju 1996-2004	36
Slika 8: Podjetniški dohodek (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v obdobju 1996-2006	38
Slika 9: Razmerje med bruto investicijami v osnovna sredstva in porabo fiksnega kapitala v obdobju 1996-2005	39

KAZALO PRILOG

- Priloga A: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za Slovenijo, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga B: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za Avstrijo, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga C: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za Italijo, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga D: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za EU-15, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga E: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za EU-25, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga F: Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za EU-27, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)
- Priloga G: Delovna sila za EU-15, EU-25, EU-27, Slovenijo,, Avstrijo in Italijo, 1996-2006 (v tisoč PDM)

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

BDP	Bruto domači proizvod
BDV	Bruto dodana vrednost
DDV	Davek na dodano vrednost
EAA	Economic accounts for agriculture
EEAA	Economic and Environmental Accounting for Agriculture
ERK	Ekonomski račun za kmetijstvo
EU	Evropska unija
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities (Statistični urad Evropske skupnosti)
ES	Evropska skupnost
ESA	European System of Accounts (Evropski sistem računov)
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizacija za prehrano in kmetijstvo)
FADN	Farm Accountancy Data Network (Mreža knjigovodskih podatkov s kmetij)
FD	Faktorski dohodek
KIS	Kmetijski inštitut Slovenije
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj)
PDM	Polnovredna delovna moč (1800 ur)
SEAFA	System of Economic Accounts for Food and Agriculture
SKP	Skupna kmetijska politika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
€	Euro

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V zadnjih letih se po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) delež kmetijstva v bruto domačem proizvodu (BDP) giblje okoli dveh odstotkov. Skupna zaposlenost v slovenskem kmetijstvu predstavlja okoli 10 odstotkov. Slovensko kmetijstvo ima večjo vrednost, kot je prikazano skozi gospodarske kazalce pomembnosti sektorja (UMAR, 2002). Kmetijstvo v slovenskem gospodarstvu predstavlja majhen delež, vendar je kljub temu pomen sektorja večji kot v povprečju EU-25 (MKGP, 2007).

Značilnost slovenskega kmetijstva so strukturna neskladja, kar predstavlja večino težav za zaostajanje za Evropsko unijo (EU). V tem primeru, gre predvsem za razlike v velikostni, socioekonomski in proizvodni strukturi kmetij. Slovenske kmetije so v primerjavi s povprečjem v Evropski uniji, veliko manjše, nespecializirane in soočene s težkimi pridelovalnimi razmerami (Cunder, 1997). Splet neugodnih strukturnih okoliščin vpliva na nizko produktivnost, ter na slab dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva v primerjavi s povprečjem Evropske unije (MKGP, 2007).

S problemom nizke storilnosti in relativno nizkih dohodkov v kmetijstvu v primerjavi z gospodarstvom, se srečuje celotna Evropa. Zato je eden od ciljev Skupne kmetijske politike (SKP), tudi povečanje storilnosti v kmetijstvu s pospeševanjem tehničnega napredka, racionalizacijo kmetijske predelave ter optimalno rabo proizvodnih dejavnikov predvsem dela. Prvi cilj SKP je dvig storilnosti in racionalizacija kmetijske pridelave, ter s tem zagotoviti primerno življenjsko raven kmetijskega prebivalstva. Ti cilji so bili določeni že z rimsko pogodbo (Erjavec in sod., 1997).

Neugodne strukturne razmere, se odražajo tudi v izpeljanih vrednostih ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) (Economic Accounts for Agriculture – EAA), ki nam bo služil za osnovno metodo za preverjanje hipotez. Po pregledu literature in do sedaj opravljenih raziskav s področja storilnosti in dohodka v kmetijstvu, smo se odločili za izračune nekaterih dodatnih indikatorjev, s katerimi si bomo pomagali pri opredelitvi storilnosti in dohodkovnega položaja slovenskega kmetijstva.

1.2 DELOVNE HIPOTEZE IN CILJ NALOGE

V nalogi želimo predstaviti obseg in organiziranost ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) in njegovo uporabnost. Tako smo si zadali dve poglavitni nalogi oziroma cilja, ki ju poskušamo uresničiti:

1. Na podlagi razpoložljive literature ugotoviti uporabnost ekonomskega računa za kmetijstvo. Naša teza je, da ERK pridobiva na uporabnosti ter, se tako vse več uporablja tudi v širši javnosti.
2. Na podlagi razpoložljivih agregatnih podatkov ERK analizirati in prikazati storilnost in dohodkovni položaja slovenskega kmetijstva. Na podlagi izvedenih indikatorjev storilnosti primerjati slovensko kmetijstvo s povprečjem EU oziroma z nekaterimi izbranimi državami in ga tako umestiti v evropski prostor.

Želimo potrditi, da je storilnost slovenskega kmetijstva nizka v primerjavi s povprečjem v EU, vendar se iz leta v leto povečuje. Dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva se izboljšuje, vendar še vedno v veliki meri zaostaja za povprečjem EU. Trdimo tudi, da se je dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva po vstopu Slovenije v Evropsko unijo značilno povečal.

Na podlagi pridobljenih podatkov Eurostata in dosedanjih gibanj storilnosti dela v slovenskem kmetijstvu, bomo z enostavnim izračunom, ki predvideva linearno rast storilnosti, predvideli kakšna bi bila vrednost storilnosti dela v prihodnjem obdobju.

2 PREGLED OBJAV

2.1 EKONOMSKI RAČUN ZA KMETIJSTVO

2.1.1 Izhodišča

Začetki ekonomskega računa za kmetijstvo segajo v leto 1964, vendar koncepti, definicije in pravila niso bila enotna. Poenotenje je nastalo leta 1969 z Evropskim sistemom integriranih ekonomskih računov. Natančen pregled sistema je pripeljal do revizije Evropskega sistema računov (ESA) leta 1995 in nato leta 1996 do revizije Priložnika za ekonomski račun za kmetijstvo in gozdarstvo (EAA/EAF 97, 2000). Kot je opredeljeno v Prilogi 1, Uredbe (ES) 138/2004 je bilo potrebno pri spremembi metodologije ERK upoštevati dve nasprotujoči si zahtevi. Za uskladitev ERK med državami članicami je potrebna metodološka natančnost z ESA ob enem pa morajo biti izvedene spremembe realno izvedljive. S pregledom ekonomskih aktivnosti naj bi ESA služil kot osnova za analitično delo, napovedi in merjenja učinka kmetijske politike. Glavni namen ERK je analiza proizvodnje in dohodka. Zato temelji ERK ležijo na industrijskem konceptu. Danes je ERK obvezni del redne statistike v vseh članicah Evropske unije (EAA/EAF 97, 2000). Članice Evropske unije so tako dolžne po sprejeti Uredbi št. (ES) 138/2004 pošiljati določene podatke Eurostatu v navedenih rokih.

ERK se je zaradi svoje enostavne uporabe dobro uveljavil za spremljanje ekonomskega položaja kmetijstva. Zaradi same metode izračuna pridobimo podatke kmalu po koncu koledarskega leta (Hill, 2000). Na podlagi pridobljenih podatkov, je tako mogoče hitro pridobiti temeljno informacijo o ekonomskem položaju kmetijstva za preteklo obdobje. S temi informacijami, pa lahko napovemo različne spremembe (Kovač, 2006).

Namen samega ekonomskega računa ni samo, da nam zagotovi ekonomske indikatorje. Pomembno je, da nam tak sistem zagotovi tudi empirični material, ki omogoča analiziranje in modeliranje za potrebe razvojne politike. In prav za te potrebe je pomembno imeti dobro primarno bazo podatkov (FAO, 2007). V zadnjih nekaj letih, različne mednarodne organizacije in oblikovalci politike vse več pozornosti namenjajo ERK, saj so prišli do spoznanja, da prav ERK zagotavlja veliko uporabnih in primerljivih podatkov oz. indikatorjev. Tako zagotavlja osnovno informacijo na makro ekonomski ravni o

značilnosti produkcije kmetijskega sektorja (Linder, 2000). Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o ekonomskih računih za kmetijstvo v Skupnosti opredeljuje ERK, kot osnovno orodje za analiziranje gospodarskega položaja kmetijstva države pod pogojem, da so izdelani po enotnih načelih (Uredba št. (ES) 138/2004).

ERK je sestavljen iz različnih povezanih računov in tabel. In sicer iz računa proizvodnje, računa dohodka, elementov računa podjetniškega dohodka in elementov računa kapitala (EAA/EAF 97, 2000).

Račun proizvodnje vsebuje podatke o vrednosti kmetijske proizvodnji (output), vmesni porabi, bruto dodani vrednosti, kar je prikazano kot razlika med slednjima (2). Vsebuje še porabo fiksnega kapitala in neto dodano vrednost proizvodnje, ki je izkazana kot razlika med bruto dodano vrednostjo in porabo fiksnega kapitala (3). Dodana vrednost po sami definiciji predstavlja novo ustvarjeno vrednost proizvoda oziroma storitve. Po ekonomski teoriji jo dobimo kot razliko med prodajno vrednostjo proizvoda ali storitve in nabavno vrednostjo inputov. Oziroma v našem primeru med vrednostjo kmetijske proizvodnje (output) in vmesne porabe (input) (2). Dodana vrednost je tudi v tesni povezavi z bruto domačim proizvodom (BDP), ki po proizvodnem pristopu meri vsoto dodanih vrednosti rezidenčnih proizvodnih enot v osnovnih cenah (SURs, 2007). Za vrednotenje proizvodnje se uporabljajo osnovne cene (basic price). Osnovna cena je definirana kot, vrednost, ki jo dobi proizvajalec od kupca, zmanjšana za davek na proizvode in storitve (DDV) ter povečana za subvencije na proizvode in storitve, kot je prikazano v spodnjem izračunu (1).

$$\text{Proizvodnja v osnovnih cenah} = \text{Proizvodnja v prodajnih cenah} - \text{Davki na proizvode} + \text{Subvencije na proizvode} \dots (1)$$

$$\text{Bruto dodana vrednost v osnovnih cenah} = \text{Proizvodnja v osnovnih cenah} - \text{Vmesna poraba} \dots (2)$$

$$\text{Neto dodana vrednost v osnovnih cenah} = \text{Bruto dodana vrednost v osnovnih cenah} - \text{Poraba fiksnega kapitala} \dots (3)$$

$$\text{Neto dodana vrednost v faktorskih cenah} = \text{Neto dodana vrednost v osnovnih cenah} - \text{Drugi davki na proizvodnjo} + \text{Druge subvencije na proizvodnjo} \dots (4)$$

Sredstva za zaposlene, drugi davki na proizvodnjo, druge subvencije na proizvodnjo, faktorski dohodek in poslovni presežek oz. raznovrstni dohodek so združeni v račun dohodka. Razlika med neto dodano vrednostjo in drugimi davki na proizvodnjo, povečano za druge subvencije na proizvodnjo, dobimo faktorski dohodek oz. neto dodano vrednost v faktorskih cenah, kot prikazuje zgornji izračun (4). Če od tega odštejemo še sredstva za zaposlene, dobimo izračun poslovnega presežka oz. raznovrstnega dohodka (EAA/EAF 97, 2000).

Podjetniški dohodek je izražen kot poslovni presežek/raznovrstni dohodek zmanjšan za plačane rente, plačane obresti, ter povečan za prejete obresti. Vse te postavke pa so združene v računu podjetniškega dohodka. V račun kapitala so zajeti podatki o bruto in neto investicijah v osnovna in druga osnovna sredstva. Poleg tega so zajete še podatki o spremembah zaloge in različnih transferjih kapitala (EAA/EAF 97, 2000).

ERK zagotavlja podatke za celotni sektor, vendar so stvari že razvili na raven posamezne kmetijske usmeritve z razvojem podatkovne baze ABTA (Activity Based Table of Accounts). Ta služi za analizo učinkov posameznih ukrepov kmetijske politike. ERK je predstavljal osnovo za razvoj na raven posamezne kmetijske aktivnosti (Rednak, 2003).

Pri sami kmetijski dejavnosti se srečujemo tudi z okoljskimi vplivi oz. z multifunktionalnostjo kmetijstva. Ti vplivi v tako imenovanem »konvencionalnem« ERK niso zajeti. Zato se je oblikoval ekonomski in okoljski račun za kmetijstvo (EEAA), ki je okoljske vplive ovrednotil in jih vključil v ERK, saj le-ta izključuje okoljske faktorje in ne upošteva multi funkcionalnosti kmetijstva. In prav pri vrednotenju tako pozitivnih kot negativnih eksternalij kmetijstva se pojavljajo problemi in verjetno je to razlog, da ni bilo večjega zanimanja za samo vključitev. Tako še vedno nimamo na primer postavke »multifunktionalno dodano vrednost« (Verhaegen in sod., 2004).

Prav tako imamo pri FAO (Food and Agriculture Organization) sistem ekonomskega računa za prehrano in kmetijstvo (SEAFSA). Le ta predstavlja veliko različnih možnosti analitičnega dela, temelji računa pa ležijo na SNA 1993. Sistem SEAFSA, naj bi tako povezal različne podatkovne zbirke, ki se nanašajo na prehrano, kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo v en sam integriran sistem (Narain, 2000).

ERK je sestavljen iz različnih postavk, ki predstavljajo tri zaokrožene enote. Gre za kmetijsko proizvodnjo, vmesno porabo in druge postavke v ekonomskem računu za kmetijstvo. Poleg tega se po Eurostatovi metodologiji izračunavajo še trije standardni kazalniki za merjenje realnega dohodka iz kmetijstva. To so indeks realnega dohodka faktorjev v kmetijstvu na polnovredno delovno moč, indeks realnega neto podjetniškega dohodka na neplačano polnovredno delovno moč ter indeks realnega neto podjetniškega dohodka iz kmetijstva (EAA/EAF 97, 2000).

Osnovne enote aktivnosti ERK, so opredeljene v homogene skupine, imenovane KAUs (Local kind-of-activity unit). Skupine so natančno klasificirane po metodologiji statistične klasifikacije gospodarskih dejavnosti NACE Rev.2. Tukaj gre za klasifikacijo aktivnosti, ki temelji na štirih nivojih nomenklature (EAA/EAF 97, 2000).

2.1.2 Vrednost kmetijska proizvodnje

V vrednosti kmetijske proizvodnje ERK je vključena celotna proizvodnja kmetijstva v vseh proizvodnih enotah. Bruto vrednost kmetijske proizvodnje je opredeljena kot razlika med neto proizvodnjo in izgubami. Po metodologiji Eurostata, med izgube štejemo izgube na polju, izgube ob spravilu, izgube ob prevozu na gospodarstvo. Prav tako med izgube prištevamo neprodane pokvarjene proizvode (npr. sadje, zelenjava), vendar morajo biti ločeno knjiženi. Med izgube pa ne upoštevamo izgub, ki nastanejo ob skladiščenju ali ob prevozu z gospodarstva. Vrednost neto kmetijske proizvodnje je lahko tudi prvi podatek s katerim se srečamo, saj spremljanje izgub ni obvezni del statistike. Gre za proizvodne enote v določenem časovnem obdobju, ki bodo uporabljene za prodajo, predelavo ali končno porabo na domačem gospodarstvu, hrambo oz. kot lastna proizvedena osnovna sredstva. Začetne zaloge so končni oz. pol proizvodi proizvodnje, ki pripadajo gospodarstvu v začetku referenčnega leta. Začetne zaloge in neto proizvodnja pa predstavlja skupne razpoložljive vire (EAA/EAF 97, 2000).

Poraba na gospodarstvu, mora biti zabeležena in je klasificirana po načelu NACE Rev. 1, štiri mestne klasifikacije. Poraba se nanaša na nadaljnjo porabljanje proizvedenih proizvodov znotraj gospodarstva. Poraba za predelavo na gospodarstvu, prikazuje količino proizvodov namenjenih za nadaljnjo proizvodnjo na gospodarstvu. Vendar pod pogojem,

da je le ta ločena od glavne kmetijske dejavnosti. Za neločljive ne kmetijske dejavnosti je zajem proizvodov na ravni celotne kmetijske proizvodnje. Proizvodi porabljeni na gospodarstvu v gospodinjstvu in proizvodi namenjeni plačilu različnih storitev, so opredeljeni kot skupna poraba na gospodarstvu (EAA/EAF 97, 2000).

Bruto vrednost kmetijske proizvodnje						
Izgube	Neto vrednost kmetijske proizvodnje					Začetne zaloge
Skupni razpoložljivi viri						
Poraba na gospodarstvu	Poraba za predelavo na gospodarstvu	Končna poraba na gospodarstvu	Skupna prodaja	Lastna proizvedena osnovna sredstva	Končne zaloge	
					Razlika v zalogah	

Slika 1: Shematični prikaz virov in uporabe kmetijskih produktov (EAA/EAF 97, 2000)

Prodaja na domačem trgu zunaj kmetijskega sektorja, prodaj na domačem trgu drugim kmetijskim gospodarstvom in prodaja izven meja sestavlja skupno prodajo. Vendar pa je pri prodaji nekaj posebnosti glede prodaje živih živali izven kmetijstva, kakor tudi pri prodaji med drugimi gospodarstvi. Le te se ne upošteva pri prodaji med gospodarstvi, saj po Eurostatovi metodologiji ni podlag, da bi žive živali uvrščali med vmesno porabo. To pa pomeni, da prodaja drugim gospodarstvom ni predmet vrednosti proizvodnje. Druga stvar, ki je pomembna pri trgovanju z živimi živalmi med gospodarstvih je, da je potrebno prodajo zmanjšati za uvoz. Vendar pa to ne velja za uvoz živali, ki jih uvrščamo med osnovna sredstva (plemenske živali). Lastna proizvedena osnovna sredstva se nanašajo na živali proizvedene na gospodarstvu, ki so opredeljena kot osnovna sredstva ter na opravljeno delo za vzpostavitev in vzdrževanja lastnih trajnih nasadov (EAA/EAF 97, 2000).

Celotna vrednost kmetijske proizvodnje oz. »industrije« je seštevek vrednosti proizvodov kmetijske proizvodnje in neločljivih dopolnilnih dejavnosti. Vrednotenje proizvodnje se spremlja po osnovnih cenah oz. po proizvajalčevih cenah, brez davka (DDV), vendar z

upoštevanjem morebitnih subvencij na proizvod. Osnovna cena prav tako izključuje kakršnekoli transportne stroške, ki jih proizvajalec morebiti zaračuna kupcu (EAA/EAF 97, 2000).

2.1.3 Vmesna poraba

Definicija vmesne porabe po Eurostatovi metodologiji ERK je, da vmesna poraba vključuje vrednost vsega blaga in storitev, ki so uporabljeni v procesu proizvodnje. Vmesna poraba je razčlenjena na posamezne elemente, ki so prikazani v preglednici 1. Celotna poraba kupljenega oz. uvoženega semena je zajeta v postavki seme in sadike. Poudariti pa je potrebno, da le-ta ne vključuje semena proizvedenega ter porabljenega na istem gospodarstvu v referenčni dobi. Med tem, ko je krma, ki je proizvedena in porabljena na gospodarstvu, zabeležena v postavki krma. Potrebno je ločiti in opredeliti stroške, ki so nastali pri pripravi in konzerviranju krme. Poraba energije zajema samo podatke o porabi na kmetijskem gospodarstvu in ne sme vključevati poleg še porabo energije v kmetijskem gospodinjstvu (EAA/EAF 97, 2000).

Preglednica 1: Seznam glavnih elementov vmesne porabe v ERK (EAA/EAF 97, 2000)

Šifra	Opis
19000	Skupna vmesna poraba
19010	Seme in sadike
19020	Energija in maziva
19030	Gnojila in sredstva za izboljšanje tal
19040	Sredstva za varstvo rastlin, herbicidi, insekticidi in pesticidi
19050	Veterinarki stroški
19060	Krma
19070	Vzdrževanje strojev in opreme
19080	Vzdrževanje stavb
19090	Kmetijske storitve
19900	Drugo blago in storitve

V postavko vzdrževanje strojev in opreme, vnašamo vse nakupe proizvodov in opreme za redna popravila in vzdrževanje za nemoteno delovanje osnovne opreme. V ta sklop so

vključeni tudi vsi nakupi opreme za varovanje posevkov pred različnimi vremenskimi ne prilikami. Nakupi gradbenega materiala in delovne sile za redno vzdrževanje stavb oz. drugih zgradb kmetijskega gospodarstva, pa štejemo pod postavko vzdrževanje stavb (EAA/EAF 97, 2000).

Nekatere stvari so vključene v vmesno porabo in izkazane tudi v vrednosti kmetijske proizvodnje ERK. Tukaj gre predvsem za vmesno porabo semen in sadik, kupljenih na drugih gospodarstvih, ter za krmo kupljeno na drugih gospodarstvih in krmo proizvedeno in uporabljeno na istem gospodarstvu. Prav tako v vrednosti kmetijske proizvodnje ERK izkažemo stroške kmetijskih storitev, ki predstavljajo najem strojev z delovno silo (EAA/EAF 97, 2000).

V postavko drugo blago in storitve štejemo, najemnine za osnovna sredstva in plačila različnih raziskovanj oz. svetovanj (znanstveno, marketinško, oglaševalsko, davčno, pravniško itd.). Sem uvrščamo tudi plačila stroškov prevoza, ki nastanejo zaradi narave dela in stroške prevoza na sejme in razstave, vendar se tisti stroški prevoza, ki so že vključeni v prodajo obravnavajo posebej. Kjer pa proizvajalec preko tretje osebe dostavi blago kupcu, takih stroškov prevoza ne vključujemo v vmesno porabo in ne v vrednost kmetijske proizvodnje ERK. Stroške poštnih in telekomunikacijskih storitev, stroške zavarovanj, stroške zdravniških pregledov za delavce, stroške za članarine v različne profesionalne organizacije, stroške za osemenjevanje in kastriranje, stroške za pravice za uporabo patentov, blagovnih znamk, mlečnih kvot, itd., stroške za nakup manjšega orodja in oblek za zaposlene, stroške za različna dovoljenja za opravljanje dejavnosti prav tako vpisujemo v postavko drugo blago in storitve (EAA/EAF 97, 2000).

Proizvodi, ki vstopajo v vmesno porabo so vrednoteni po cenah kupca. To je cena katero, plača kupec za proizvod v času nakupa. Cena tako vključuje davek in možne subvencije na proizvod. Kupčeva cena vsebuje tudi vse uvozne dajatve, če gre za proizvode iz uvoza. Ker je v določenih primerih težko razmejiti proizvode za vmesno porabo in proizvodi za bruto investicije, metodologija ERK, določa, da proizvodi za vmesno porabo štejejo vsi, katerih vrednost ne presega 500€ oziroma je njihova življenjska doba krajša od enega leta (EAA/EAF 97, 2000).

2.1.4 Druge postavke

Med druge postavke ekonomskega računa za kmetijstvo predstavlja bruto dodana vrednost v osnovnih cenah, ki jo opredeljena kot razlika med vrednostjo kmetijske dejavnosti in skupno vmesno porabo. Oziroma razlika med bruto dodano vrednostjo in porabo fiksnega kapitala predstavlja neto dodano vrednost v osnovnih cenah (EAA/EAF 97, 2000).

Poraba fiksnega kapitala je definirana, kot obraba, zastarelost oz. izraba osnovnih sredstev v proizvodnem procesu, v celotnem referenčnem času. Vendar, če so bila osnovna sredstva v uporabi manj kot leto dni se stroške obrabe beleži pod vmesno porabo. V porabo fiksnega kapitala, ne uvrščamo zalog oz. neproizvedenih sredstev, zemlje, naravna bogastva in patente. Obračunavamo pa opredmetena in neopredmetena osnovna sredstva, večja vlaganja, ki povečujejo vrednost neproizvedenih sredstev in stroške, ki nastanejo ob prenosu lastništva. Poraba fiksnega kapitala je samo ena od komponent pri spremembi vrednosti osnovnih sredstev. Tako ne vsebuje nekaterih sprememb obsega osnovnih sredstev, ki so posledica naravnih nesreče in nesreč, ki povzročijo hitrejšo razvrednotenje osnovnih sredstev, kot ob normalni uporabi, ter sprememb v namembnosti osnovnih sredstev. S podatkov o stanju osnovnih sredstev, povprečne življenjske dobe se izračunava poraba fiksnega kapitala. Osnovna sredstva so ovrednotena po tekočih cenah. Te cene izražajo vrednost, po kateri bi ob zamenjavi starega osnovnega sredstva lahko kupili novo osnovno sredstvo s čim bolj podobnimi karakteristikami. S pomočjo linearne amortizacijske metode se izračunava poraba osnovnih sredstev. Stopnjo amortizacije lahko podamo kot enačbo (EAA/EAF 97, 2000):

$$\text{Stopnja amortizacije} = 100/n \quad \dots (5)$$

n - ekonomska življenjska doba fiksnega kapitala, izražena v letih

Zaradi čisto praktičnih težav s kalkulacijami porabe fiksnega kapitala je dogovorjeno, da osnovno čredo živali ne vključimo v porabo fiksnega kapitala. Taka odločitev je nastala predvsem na podlagi dejstva, da je amortizacija in ekonomska vrednost vezana na starost osnovnih sredstev, ki pa pri živalih ni relevantna. In tako je težko zagotoviti doslednost med napovedano in dejansko amortizacijo živali. Vendar tak sistem zagotavlja

kompatibilnost med ERK in ESA 95 in prav tako s FADN (Farm Accountancy Data Network) (EAA/EAF 97, 2000).

Sredstva za zaposlene so opredeljena kot plačilo zaposlenemu za opravljeno delo v obračunskem obdobju. Vključujejo bruto plače in plačila za socialno varnost. Bruto plače tako vključujejo osnovno plačo, plačila za nadure, nočno delo, težavno delo, itd., morebitna plačila za bivanje, bonitetna plačila (božičnica, regres,...), potni stroški na in z dela, kompenzacije, različne nagrade kot posledice poslovanja, odpravnine. Vključuje tudi davke in prispevke ter prispevke za socialno varnost, ki jih plača delodajalec. V postavko sredstva za zaposlene ekonomskega računa za kmetijstvo, štejemo tudi kmetijske proizvode, ki so brezplačno oz. po znižani ceni na voljo zaposlenim, enako velja za brezplačne oz. znižane nastanitvene storitve za zaposlene (EAA/EAF 97, 2000).

Drugi davki na proizvodnjo so definirani kot vsi davki, ki so posledica proizvodnje, vendar neodvisni od količine oz. vrednosti storitev in proizvodov, ki bremenijo poslovni subjekt. Med pomembnejše druge davke kmetijske proizvodnje so, davki na uporabo zemlje in zgradb uporabljenih za proizvodnjo, davki za uporabo osnovnih sredstev, kot so motorna vozila in podobno, davki od plač, ki jih plača delodajalec, ekološki davki in negativna razlika davka na dodano vrednost (DDV) (EAA/EAF 97, 2000).

Druge subvencije na proizvodnjo so definirane kot druge subvencije, ki se ne nanašajo na proizvod. Za druge subvencije na proizvodnjo se ESA 95 sklicuje predvsem na štiri druge subvencije na proizvodnjo. To so subvencije na delovno silo, ekološke subvencije, subvencije za obresti in prevelika kompenzacija DDV. In ta plačila se nanašajo predvsem na proizvodnje stroške oz. podpirajo spremembe v samem načinu proizvodnje. Te subvencije nimamo namena vplivati na prodajne cene ali na stroške proizvodnje ampak predvsem, da zavarujejo kulturno in naravno dediščino, promovirati turizem oz. da vpliva na pozitivne spremembe v okolju. V kmetijstvu so tako najpomembnejše druge subvencije na proizvodnjo, kot so, subvencije na delovno silo, kompenzacija DDV (poračun vstopnega in izstopnega davka), kompenzacijska plačila za težje pridelovalne razmere, ekstenzifikacijska plačila, različna plačila za primere škod obratnih sredstev, kot so ekstremne vremenske razmere oz. bolezni itd. (EAA/EAF 97, 2000).

Med **druge postavke ERK** sodijo tudi plačane in prejete obresti. Prejete obresti, ki se nanašajo na kmetijsko dejavnost so upoštevane samo pri korporativnih podjetjih. Z razlago, da pri drugih subjektih, te obresti niso v povezavi z kmetijsko dejavnostjo in se zato ne upoštevajo v sam račun. Plačane obresti so obresti za posojila. Prav tako so vključena lizing plačila za osnovna sredstva namenjena za kmetijsko dejavnost, vključno z zemljo (EAA/EAF 97, 2000).

Bruto investicije v osnovna sredstva delimo na tista proizvedena v kmetijstvu (trajni nasadi, osnovna čreda) in na druga osnovna sredstva, ki vključujejo bruto investicije v material, stroje in ostalo opremo, pogonsko opremo, zgradbe, gospodarska poslopja, programsko opremo itd. Postavka trajnih nasadov se nanaša na, stroške za nove nasade oziroma za obnavljanje starih trajnih nasadov, ter vzdrževanje mlajših trajnih nasadov. Prav tako se nanaša na povečanje prave vrednosti trajnega nasada do njegove razvitosti, ter na stroške, ki so v povezavi z spremembo lastništva. Elementi kot so letni prirast živali, spremembe v staležu (uvoz, izvoz, zakol), stroški povezani z spremembo lastništva kot posledica prodaje med kmetijskimi gospodarstvi, se nanašajo na postavko osnovne črede v ekonomskem računu za kmetijstvo. Bruto investicije v osnovno čredo so opredeljene kot sprememba v številu staleža živali v začetki in koncu obračunskega leta vrednoteno po povprečnih cenah, čemur se prišteje še izločene živali, druge izgube in stroške povezane z spremembo lastništva (EAA/EAF 97, 2000).

Definicija **spmembe v zalogi** po metodologiji ERK, je, da so to vse dobrine, ki niso del osnovnih sredstev in jih proizvajalec v določenem momentu zadrži. Razlikujeta se dva tipa, tako imenovane »input« (gre za osnovni material in za zaloge, ki bodo kasneje uporabljene kot vmesna poraba) oz. »output« (gre za končne proizvode in nedokončane proizvode) zaloge. Nepospravljenega pridelka, ki je še na njivi, pa ta postavka ne zajema (EAA/EAF 97, 2000).

Ekonomski račun za kmetijstvo zajema tudi postavko **transferji kapitala**, ki je zajet v računu kapitala. Vključuje subvencije za investicije in druge kapitalske transferje. Subvencije za investicije so opredeljene kot kapitalski transferji, ki jih država ali institucije Evropske unije zagotovi v denarju ali naravi za nakup osnovnih sredstev. Pomembnejše subvencije za investicije so, subvencije za obnovo sadovnjakov in vinogradov, nepovratna

sredstva za investicije na kmetijskih gospodarstvih, ter subvencije za začetek kmetovanja za pomoč pri nakupu opreme. Drugi kapitalski transferji vključujejo vse transferje kapitala, ki niso subvencije za investicije. Od le teh jih loči dejstvo, da lahko druge kapitalske transferje plača kdorkoli in ne samo država poleg tega so subvencije za investicije omejene na osnovna sredstva. Medtem, ko se pri drugih kapitalskih transferjih nanašajo na vse vrste sredstev. Postavka drugi kapitalski transferji tako vključuje plačila za trajno opustitev trajnih nasadov, plačila za odpravo oz. zmanjšanje mlečne proizvodnje, kompenzacijska plačila za izredne škode na osnovnih sredstvih, plačila mladim kmetom za druge namene kot je nakup osnovnih sredstev ter plačila za zmanjšanje zadolženosti itd., (EAA/EAF 97, 2000).

2.2 DOHODEK IZ KMETIJSTVA

Dohodke iz kmetijstva lahko obravnavamo iz dveh vidikov. Prvič lahko obravnavamo iz vidika celotne kmetijske dejavnosti oziroma iz makroekonomske ali agregatne ravni, ter iz mikroekonomske ravni. Agregatna raven s katero se bomo v nalogi ukvarjali, igra pomembno vlogo predvsem pri načrtovanju skupne kmetijske politike, kakor tudi pri analiziranju preteklih obdobj in različnih ukrepov. Mikroekonomska analiz pa nam prikaže posledice ukrepov na dohodkovni položaj in storilnost različno velikih kmetijskih gospodarstev ali proizvodnih usmeritev (Hill, 2000).

Eden od osnovnih ciljev ERK je spremljanje gibanj in sprememb dohodka iz kmetijstva. Dohodek je opredeljen kot maksimalna vsota sredstev, ki jih koristnik lahko potroši ne da bi s tem zmanjšal vrednost svojega premoženja. In za merjenje realnega dohodka iz kmetijstva se po Eurostatovi metodologiji izračunavajo trije različni indikatorji oziroma kazalniki. To so (EAA/EAF 97, 2000):

- **Indikator A:** Indeks realnega dohodka faktorjev v kmetijstvu na polnovredno delovno moč (PDM),
- **Indikator B:** Indeks realnega neto podjetniškega dohodka na neplačano polnovredno delovno moč in
- **Indikator C:** Indeks realnega neto podjetniškega dohodka iz kmetijstva

Na Evropski komisiji na Generalnem direktoratu za kmetijstvo in razvoj podeželja ocenjujejo in pričakujejo pozitivno rast dohodka v kmetijstvu. Tako naj bi se do leta 2011 realni dohodki na enoto dela povečali za 14,2% v EU-25 (Prospects ..., 2004). Raziskave, pa kažejo, da imajo npr. za leto 2004 največ zaslug za povečanje dohodkov v EU-25 prav nove članice. Tako so je po prvih ocenah dohodek v kmetijstvu v novih članicah povečal za skoraj 54%, kar gre pripisati tudi občutnemu povečanju subvencij (Eurostat, 2004).

Po navedbah Programa razvoja podeželja 2007-2013 ima Slovenija v kmetijstvu izrazit dohodkovni problem, saj dohodki v kmetijstvu zaostajajo tudi do 50 odstotkov za dohodki v gospodarstvu. Med tem, ko bruto dodana vrednost (BDV) na zaposlenega v Sloveniji dosega komaj eno tretjino povprečne vrednosti EU-25. Tudi v starih članicah oziroma v ostalih članicah EU je opaziti dohodkovna neskladja v primerjavi z gospodarstvom (MKGP, 2007). Primerjava faktorskega dohodka na delovno moč (dokaj primerljiva kategorija) v kmetijstvu in povprečne bruto plače zaposlenega v Sloveniji, ki je trikrat večja, nam pove, da prihaja do velikih neskladij med kmetijsko dejavnostjo in gospodarstvom. Ob tem bi pričakovali hitre in dramatične spremembe v zaposlenosti v kmetijstvu. Vendar temu zaradi nemobilnosti delovne sile ni tako (Volk in sod., 2007).

Na podlagi podatkov, zadnjega popisa je razvidno, da so spremembe majhne oziroma se število delovnih moči počasi zmanjšuje. Vse to je posledica strukture delovne sile v kmetijstvu v Sloveniji. Saj na podlagi podatkov iz popisa leta 2000 vidimo, da le manj kot eni tretjini delovne sile v kmetijstvu, predstavlja kmetijstvo edino zaposlitev in vir dohodka (Volk in sod., 2007). Poudariti je potrebno, da v zadnjem desetletju agregatni dohodek v kmetijstvu ostaja na enaki ravni, kar ob zmanjšanju obsega dela pomeni povečanje dohodka na enoto dela. Iz ekonomske definicije storilnosti bi lahko tako sklepali na izboljševanje storilnosti kmetijstva (MKGP, 2007).

Zaradi vseskozi padajočih cen kmetijskih proizvodov je pomen neposrednih plačil 1. osi in izravnalnih plačil 2. osi skupne kmetijske politike (SKP) vedno večji (MKGP, 2007). Vpliv podpor oziroma subvencij v kmetijstvu nam lepo prikazuje faktorski dohodek, poslovni presežek ali podjetniški dohodek, saj le-ti vsebujejo tudi ostale subvencije na proizvodnjo. Pri tem gre za proizvodno nespecifična plačila, ki neposredno povečujejo dohodek na kmetijah. Faktorski dohodek predstavlja kmetijskemu gospodarstvu dohodek

za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev. Plačilo za neplačano delovno silo, uporabo zemlje in kapitala pa predstavlja poslovni presežek/raznovrstni dohodek (EAA/EAF 97, 2000).

Preglednica 2: Faktorski dohodek (v 1000 €) na polnovredno delovno moč za Slovenijo, EU-15 in EU-25 v obdobjih 1996-2003 in 2004-2006 (Eurostat, 2007)

Država	1996-2003	2004-2006	Indeks
Slovenija	2,67	4,34	162,6
EU-15	17,41	19,62	112,7
EU -25	11,64	13,53	116,2

Po podatkih Kmetijskega inštituta Slovenije (KIS) se je realni faktorski dohodek na delovno moč v letu 2004 v primerjavi z letom 2000 povečal za 12 % (Volk in sod., 2005). V zadnjih treh letih, pa gre za majhne, manj kot 5 % spremembe faktorskega dohodka v Sloveniji. Iz tega lahko sklepamo, da je dohodek v kmetijstvu v zadnjem času stabilen. Tako se je v Sloveniji faktorski dohodek za leto 2005 v primerjavi z letom 2004 povečal za 4 %. To je predvsem posledica skoraj 25 odstotnega povečanja ostalih subvencij na proizvodnjo (Žaucer, 2006). V primerjavi z letom 2005, se je v letu 2006 faktorski dohodek znižal za slabe 4 %, kljub temu, da se je fizični obseg kmetijske proizvodnje zmanjšal za skoraj 6 %. Eden od razlogov za tako stanje je tudi realno povečanje subvencij na proizvodnjo za skoraj 12 % v letu 2006 (Volk in sod., 2007).

Dohodek v kmetijstvu je močno odvisen od fizičnega obsega kmetijske proizvodnje in njene vrednosti. Kmetijska proizvodnja in njena vrednost je tako pod vplivom velikega števila okoljskih faktorjev in cen. Po podatkih Kmetijskega inštituta Slovenije (KIS), so prav v letu 2003 dohodki v kmetijstvu močno padli zaradi slabih vremenskih razmer (suša). V naslednjih dveh letih je bila količina pridelkov rekordna, s tem pa tudi celoten obseg kmetijske proizvodnje. V letu 2006 je bil fizični obseg kmetijske proizvodnje nekoliko manjši kakor v predhodnih letih, s čimer so povezani tudi nekoliko nižji dohodki v tem letu. Ko smo že omenili imajo na samo vrednost kmetijske proizvodnje velik vpliv cene kmetijski pridelkov, ki tako neposredno vplivajo na dohodke v kmetijstvu. Cene kmetijskih pridelkov imajo značilen negativni trend, ki se je po podatkih KIS v letu 2006

ustavil, saj so cene realno porasle za 2 %. Dohodek v kmetijstvu je tako neposredno povezan s storilnostjo dela in proizvodnih faktorjev (Volk in sod., 2007).

2.3 STORILNOST KMETIJSTVA

2.3.1 Delovna sila v kmetijstvu

Po podatkih nacionalnih računov je v zadnjih letih kmetijstvo, skupaj z gozdarstvom in lovstvom prispevalo k skupni zaposlenosti okoli 10 odstotkov (KIS, 2006). Delež aktivnega prebivalstva, zaposlenega v kmetijstvu, se iz leta v leto zmanjšuje. Tako je bilo v letu 2004, v primerjavi z letom 2003 v kmetijsko proizvodnjo vključenih za 5,7 % manj PDM (SURS, 2005).

Preglednica 3: Število zaposlenih v kmetijstvu in njihov delež v skupnem številu zaposlenih v Sloveniji 2000-2006 (SURS, 2007)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Število (1000)	106,2	102,7	99,9	98,1	94,1	91,8	89,1
Delež (%)	11,9	11,4	11,0	10,8	10,3	10,0	9,6

Po napovedih Evropske komisije se bo trend padanja zaposlenosti v kmetijstvu še nadaljeval. Pričakovati je, da se bo delež zaposlenih v kmetijstvu zmanjševal za 2,3 odstotka na leto v ocenjenem obdobju 2003-2011. V novih pridruženih članicah je v enakem obdobju pričakovati 4 % padec zaposlenosti v kmetijskem sektorju na letni ravni (Prospects ..., 2004).

Preglednica 4: Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji, 2005 (SURS, 2007)

	Starost			Skupaj
	pod 45 let	45-54 let	nad 54 let	
Število	14461	18703	43877	77042
Delež	18,8	24,2	57,0	100,0

Problematika delovne sile v kmetijstvu je tudi neugodna starostna struktura (preglednica 4), saj je v večjem delu zastopana delovna sila v pozni aktivni dobi oziroma zunaj nje. Drugi problem je nizka izobrazbena raven kmečkega prebivalstva, saj je več kot polovica gospodarjev, ki so nosilci odločanja na kmetijskih gospodarstvih zaključilo le osnovno šolo

(preglednica 5). In prav slednji dve dejstvi povzročata zaviranje prestrukturiranja slovenskega kmetijstva in s tem večje storilnosti (Kovač, 2002).

Preglednica 5: Izobrazbena struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji, 2005 (SURs, 2007)

Izobrazba	Število	Delež
ni podatka	461	0,6
brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovnošolska izobrazba	7672	10,0
osnovnošolska izobrazba	32813	42,6
srednja poklicna izobrazba	20959	27,2
srednja strokovna, splošna izobrazba	12262	15,9
višja, visoka, univerzitetna izobrazba, magisterij doktorat	2874	3,7
Skupaj	77042	100

Po ocenah Kmetijskega inštituta Slovenije gre pri podatkih o delovni sili še vedno za dokaj nezanesljive podatke. Tako si Volk in sod. postavljajo vprašanje, ali gre pri podatkih o delovnih močeh v kmetijstvu za precenitev teh podatkov. Po vsej verjetnosti gre res za precenitev vloženega dela, predvsem tam, kjer kmetijstvo ne predstavlja glavno zaposlitveno dejavnost. Tako so vsi kazalniki dohodkov in storilnosti v kmetijstvu na delovno moč pod velikim vplivom točnosti podatkov o delovni moči. S tega vidika je potrebna pri interpretaciji omenjenih kazalnikov previdnost (Volk in sod., 2007).

2.3.2 Opredelitev storilnosti

Storilnost oziroma produktivnost izhaja iz osnovne ekonomske teorije in se nanaša na produktivnost dela. Splošno definicijo storilnosti lahko izrazimo kot razmerje med ustvarjenim produktom in količino dela, ki smo ga vložili. Lahko pa jo tudi opredelimo kot razmerje med obsegom proizvodnje in vloženo količino proizvodnih faktorjev. Samo produktivnost dela lahko predstavimo z naslednjim izračunom:

$$\text{Produktivnost dela (P)} = \frac{\text{Ustvarjeni produkt (OUTPUT) (Q)}}{\text{Vloženo delo (L)}} \quad \dots (6)$$

Definicija, ki jo navaja Urad Republike Slovenija za makroekonomske analize in razvoj, je podobna zgornji definiciji in se glasi: »Produktivnost dela je kazalec razmerja med proizvedenim produktom in količino dela, ki je bila vložena v njegovo proizvodnjo«. Poleg

omenjenega navajajo tudi, da je kazalec produktivnosti eden primarnih kazalcev gospodarske razvitosti, ki ga ponavadi merimo z razmerjem med dodano vrednostjo in povprečnim številom oseb, ki bi lahko delale polni delovni čas (UMAR, 2007).

Storilnost dela v kmetijstvu, je opredeljena kot bruto dodana vrednosti (BDV) na polnovredno delovno moč, medtem ko je storilnost dela celotnega gospodarstva opredeljena kot razmerje med bruto domačim proizvodom in številom zaposlenih. Kmetijstvo je že po svoji specifičnosti opredeljeno kot nizko produktivna oz. storilna panoga. V Sloveniji k temu prispevajo številni dejavniki, kot so neugodna starostna, izobrazbena in velikostna struktura. Poleg omenjenega k nizki storilnosti kmetijstva pripomore tudi nizka stopnja specializacije kmetijske proizvodnje na gospodarstvih (KIS, 2006). Tako na podlagi ekonomskih računov ocenjujejo, da je v povprečju v obdobju 2002-2004 bruto dodana vrednost kmetijstva v Sloveniji manjša za 3,4 krat kot v EU-25. Na nizko produktivnost kmetijstva lahko sklepamo tudi iz neskladja med dodano vrednostjo in zaposlenostjo v sektorju. Vendar je po podatkih KIS zaznati rast produktivnosti kmetijstva, saj je od leta 2000 do 2004 produktivnost porasla za 26 odstotkov (Volk in sod., 2005).

Storilnosti dela v kmetijstvu je opredeljena tudi v Programu razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (PRP), kjer je podana povprečna vrednost iz leta 2004 in 2005 in znaša 5500 € na PDM kar predstavlja 32 odstotkov povprečne storilnosti v EU-25. Za dvig storilnosti in s tem izboljšanje konkurenčnosti slovenskega kmetijstva so tako v PRP namenjena sredstva iz ukrepov 1. osi (MKGP, 2007).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 PODATKOVNE ZBIRKE

Poglavitni viri podatkov za ekonomske račune za kmetijstvo so podatki (SURS, 200):

- statističnih raziskovanj kmetijskih statistik,
- statistik industrije,
- zunanje trgovinskih statistik,
- zaključnih računov družb in organizacij,
- davčnih evidenc,
- Ministrstva za finance,
- Kmetijskega inštituta Slovenije,
- Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in
- drugih virov.

Podatke ekonomskega računa za kmetijstvo smo pridobili na spletni strani Evropskega statističnega urada Eurostata, dne 4. 5. 2007. Podatki so prosto dostopni. Za preračunavanje je bilo potrebno podatkovno zbirko ustrezno urediti in prilagoditi. Odločili smo se, da bomo zajeli podatke za obdobje desetih let od leta 1996 do 2006, v tekočih cenah za posamezno leto. Del osnovnih podatkov, iz katerih smo izhajali, so priloženi v naših prilogah na koncu naloge. Nekateri podatki za leto 2006 v ERK, ki so bili objavljeni v času nastajanja naloge so bili objavljeni kot začasni podatki, zato je potrebno to upoštevati. Po navedbah Kmetijskega inštituta Slovenije bodo končni rezultati za leto 2006 pokazali boljšo dohodkovno sliko, kot jo trenutno opazujemo (Volk in sod., 2007).

Ekonomski račun za kmetijstvo zajema podatke evropsko primerljivih kmetij (EPK) ter kmetijskih podjetij. Kmetijska podjetja obsegajo podjetja in zadruga, ki opravljajo kmetijsko dejavnost po podatkih Poslovnega registra Slovenije (SURS, 2006).

Evropsko primerljive kmetije so tiste, ki izpolnjujejo enega od pogojev in imajo tako, najmanj 1 ha kmetijskih zemljišč v uporabi oziroma če imajo manj kot 1 ha kmetijskih zemljišč v uporabi, pa imajo hkrati tudi najmanj 10 arov kmetijskih zemljišč in 90 arov gozda ali najmanj 50 arov njiv in vrtov ali najmanj 5 arov intenzivnih vinogradov ali najmanj 30 arov vseh vinogradov ali najmanj 10 arov intenzivnih sadovnjakov ali najmanj 30 arov vseh sadovnjakov ali najmanj 30 arov vinogradov in sadovnjakov ali 1 in več glav velike živine (ZPKG, 2000). Podatki za ERK se obračunavajo na koledarsko leto, kar predstavlja referenčno obdobje (EAA/EAF 97. 2000).

Načelo ERK je, da vključuje vse proizvodne enote, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo. Tako vključuje še proizvajalce vin in oljčnega olja ter tisti del, ki se ukvarja s storitvami za kmetijstvo. Nekmetijske dopolnilne dejavnosti, ki se odvijajo na kmetijskih gospodarstvih in jih ni mogoče ločiti med osnovne oziroma primarne dejavnosti, so izjeme, ki jih ERK prav tako vključuje.

Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in Kmetijski inštitut Slovenije (KIS) sta bila v letih 2002 in 2003, v okviru mednarodnega projekta, vključena v izdelavo ekonomskega računa za kmetijstvo za Slovenijo od leta 1995 do 2001 (Rednak, 2003). V poročilu o izvajanju letnega programa statističnih raziskovanj za leto 2003 SURS navaja, da se je zaradi izboljšanja lastnih podatkovnih virov izboljšala tudi kakovost samega ERK. Na podlagi zbranih podatkov Eurostat objavlja rezultate za članice Evropske unije in nekatere druge evropske države, ter za Evropsko unijo kot celoto (EU-15, EU-25 in EU-27). Prav tako po enaki metodologiji zbira in objavlja Ekonomski račun za kmetijstvo organizacija OECD, za svoje države članice. Danes, so tako standardni izpisi ERK prosto dostopni na spletni strani Eurostata.

3.2 IZVEDENI INDIKATORJI ERK

Indikator A: Indeks realnega dohodka faktorjev v kmetijstvu na polnovredno delovno moč (PDM)

Indikator A (7) je izražen kot realna neto dodana vrednost v stroških faktorjev na polnovredno enoletno delovno moč. Izračun samega indikatorja je natančno definiran po Eurostat metodologiji. Za vrednost drugih davkov na proizvodnjo, potrošnjo stalnega kapitala in vrednost vmesne potrošnje se zmanjša vrednost kmetijske proizvodnje v osnovnih cenah ter še poveča za vrednost drugih subvencij na proizvodnjo. Tako dobimo Indeks realnega dohodka faktorjev v kmetijstvu na PDM, ki je najpomembnejši indikator dohodka.

$$\text{Indikator } A = (P + DSP - DDP - PSK - VP) / PDM \quad \dots (7)$$

P – vrednost kmetijske proizvodnje v osnovnih cenah

DSP – vrednost drugih subvencij na proizvodnjo

DDP – vrednost drugih davkov na proizvodnjo

PSK – potrošnja stalnega kapitala

VP – vmesna poraba

PDM – polnovredna delovna moč

Indikator B: Indeks realnega neto podjetniškega dohodka na neplačano polnovredno delovno moč

Indikator B nam prikazuje spremembe v neto podjetniškem dohodku skozi opazovan čas na neplačano polnovredno delovno moč. Po metodologiji Eurostata se izračuna po enačbi 8. Od neto dodane vrednosti po faktorskih stroških odštejemo sredstva za zaposlene, plačane rente in obresti, ter prištejemo dobljene obresti Tako dobljeno vrednost delimo še s številom neplačanih polnovrednih delovnih moči in tako dobimo Indeks realnega neto podjetniškega dohodka na neplačano polnovredno delovno moč. Indikator B, nam omogoči predvsem vpogled na trende in ne toliko na samo velikost dohodkov.

$$\text{Indikator } B = (NDV + DO - SZ - PR - PO) / nPDM \quad \dots (8)$$

NDV – neto dodana vrednost po faktorskih stroških

DO – dobljene obresti

SZ – sredstva za zaposlene

PR – plačane rente

PO – plačane obresti

nPDM – neplačana polnovredna delovna moč

Indikator C: Indeks realnega neto podjetniškega dohodka iz kmetijstva

Slednji indikator (9) nam omogoča primerljivost dohodka iz kmetijstva skozi čas med državami članicami. Definiran je kot razlika med neto dodano vrednostjo po faktorskih stroških, ter sredstvi za zaposlene, plačane rente in obresti. Dobljeni vrednosti prištejemo še dobljene obresti.

$$\text{Indikator } C = NDV + DO - SZ - PR - PO \quad \dots (9)$$

NDV – neto dodana vrednost v faktorskih cenah

DO – dobljene obresti

SZ – sredstva za zaposlene

PR – plačane rente

PO – plačane obresti

Faktorski dohodek na hektar kmetijskih površin v uporabi

Faktorski dohodek na hektar kmetijskih površin v uporabi izračunamo tako, da faktorski dohodek delimo s kmetijskimi površinami v uporabi (10). S tem želimo prikazati storilnost kapitala v tem primeru kmetijskih površin v uporabi. Ob tem bomo prikazali pomen drugih subvencij na proizvodnjo, ki neposredno povečajo dohodek na kmetijskem gospodarstvu. Faktorski dohodek predstavlja zmanjšano neto dodano vrednost, ki je razlika med bruto dodano vrednostjo in porabo fiksnega kapitala, za druge davke na proizvodnjo, ter povečano za vrednost drugih subvencij na proizvodnjo kmetijske dejavnosti.

$$I_{FD/KZU} = FD / KZU \quad \dots (10)$$

$I_{FD/KZU}$ – indikator razmerja med faktorskim dohodkom in kmetijskimi površinami oz. zemljišči v uporabi

FD – vrednost faktorskega dohodka

KZU – površina kmetijskih zemljišč v uporabi

Vrednost kmetijske proizvodnje in bruto dodana vrednost na polnovredno delovno moč

Z sledečima indikatorjema vrednosti kmetijske proizvodnje (11) in bruto dodane vrednosti (12) na polnovredno delovno moč, želimo direktno prikazati storilnost delovne sile v kmetijstvu. Indikatorja vrednosti kmetijske proizvodnje in BDV na PDM dobimo tako, da bruto dodano vrednost delimo s celotnim številom PDM v kmetijstvu, oziroma, da vrednost kmetijske proizvodnje delimo s številom delovnim moči v kmetijstvu.

$$I_{KP/PDM} = VKP / PDM \quad \dots (11)$$

$$I_{BDV/PDM} = BDV / PDM \quad \dots (12)$$

$I_{KP/PDM}$ – indikator razmerja med vrednostjo kmetijske proizvodnje in PDM v kmetijstvu

$I_{BDV/PDM}$ – indikator razmerja med BDV in PDM

VKP – vrednost kmetijske proizvodnje

BDV – bruto dodana vrednost kmetijske proizvodnje

PDM – polnovredna delovna moč (1800 ur)

Razmerje med porabo fiksnega kapitala in bruto investicijami v osnovna sredstva

Z razmerjem med porabo fiksnega kapitala in bruto investicijami (13) želimo prikazati, kakšna je stopnja investicij v osnovna sredstva in prikazati trende v obdobju od leta 1996 do 2005. Stopnja investicij v osnovna sredstva je lahko pomemben faktor, ki lahko znatno pripomore k dvigu storilnosti.

$$R_{PFK/BI} = FK / BI \quad \dots (13)$$

$R_{PFK/BI}$ - razmerje med porabo fiksnega kapitala in bruto investicijami v osnovna sredstva

FK – vrednost porabe fiksnega kapitala

BI – vrednost bruto investicij v osnovna sredstva

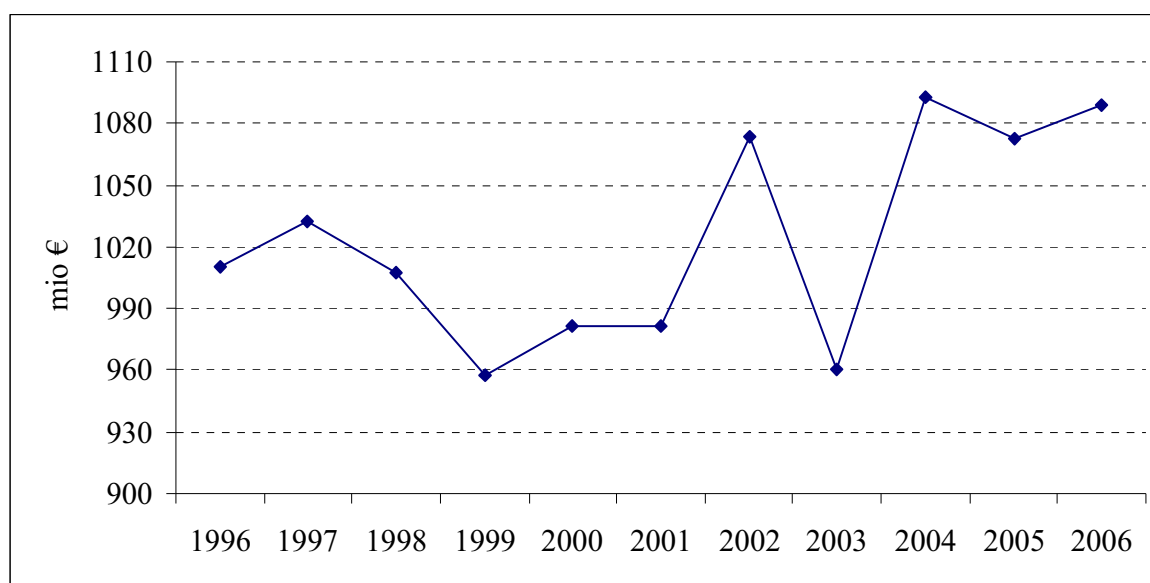
Vse indikatorje, ki smo jih omenili v poglavju 3.2 našega dela smo primerjali med Slovenijo in sosedama Italijo in Avstrijo, kakor tudi s povprečjem skupine držav Evropske unije (EU-15, EU-25 in EU-27). Ob tem, da smo primerjali indikatorje med državami, smo analizirali tudi trende znotraj posamezne države skozi opazovano obdobje.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 SPLOŠNI PARAMETRI ERK

4.1.1 Vrednost kmetijske proizvodnje

Prva postavka, s katero se srečamo pri ekonomskem računu za kmetijstvo, je vrednost kmetijske proizvodnje. Vrednost kmetijske proizvodnje predstavlja izhodišče za vse nadaljnje račune, ki temeljijo na računu proizvodnje. Dohodki v kmetijstvu so prav tako močno povezani z vrednostjo in obsegom kmetijske proizvodnje, saj račun dohodka izvira iz računa proizvodnje. Velika nihanja v obsegu in vrednosti kmetijske proizvodnje, zaradi različnih vplivov (vremenske razmere, razmere na trgu, ...) vplivajo na nihanja v storilnosti in dohodku pridelovalcev.

Slika 2: Vrednost proizvodnje kmetijske dejavnosti za Slovenijo v obdobju 1996-2006

V Sloveniji je v letu 2006 vrednost kmetijske proizvodnje dosegla 1089 milijonov evrov, kar predstavlja 7,7 odstotkov več kot leta 1996. V celotnem obdobju je opaziti počasno rast, prihaja pa do relativno velikih nihanj med posameznimi leti, predvsem zaradi vpliva vremenskih razmer (KIS, 2005). Velik porast je bil zaznan v letu 2004, ko je v primerjavi z letom 2003 vrednost kmetijske proizvodnje porasla za 13,8 odstotka in znašala 1093 milijonov evrov. Veliko povečanje kmetijske proizvodnje v letu 2004 je posledica bolj

ugodnih vremenskih razmer, kar je omogočilo večjo kmetijsko proizvodnjo predvsem na področju rastlinske pridelave.

Zaradi ugodnih razmer v letu 2004 je bil obseg pridelave velik in s tem je povezana večja ponudba na trgu. Zato cene večine kmetijskih proizvodov niso dosegle cen predhodnega leta. V letu 2003 so bile vremenske razmere manj ugodne, zato je zaznan velik padec kmetijske proizvodnje. Največji količinski izpad pridelka je bil pri kulturah kot so žito, krompir, sadje, grozdje, ki doprinesejo največ k skupni vrednosti kmetijske proizvodnje. Tako vidimo, da na obseg in vrednost kmetijske proizvodnje vpliva veliko število različnih dejavnikov, kot so naravne razmere in danosti, razmere na trgu, gibanje cen.

Absolutna vrednost kmetijske proizvodnje v Sloveniji v primerjavi s povprečjem v EU je pričakovano relativno majhna. Za primerjavo lahko rečemo, da je povprečna država v EU-25 v letu 2006 dosegla vrednost 12,36 milijard evrov (priloga E), kar predstavlja več kot 11 krat večjo vrednost kot jo doseže Slovenija. Še večja razlika je ob primerjavi s povprečno državo EU-15, ki doseže vrednost 18,44 milijard evrov. Vrednost kmetijske proizvodnje v letu 2006 je v Avstriji znašala 5,71 milijard, ter v Italiji 44,05 milijard evrov.

Preglednica 6: Indeksi vrednosti proizvodnje kmetijske dejavnosti v obdobju 1996-2006 (2000=100)

Država	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija	103,0	105,2	102,6	97,6	100,0	100,0	109,4	97,9	111,4	109,3	110,9
Avstrija	106,9	103,2	98,5	98,5	100,0	105,8	102,8	102,6	105,4	97,8	101,9
Italija	94,4	96,4	95,3	96,7	100,0	103,8	103,2	104,4	109,9	101,1	100,7
EU-15	98,9	99,1	97,1	96,6	100,0	103,4	102,0	101,7	104,6	98,7	97,3
EU-25			97,4	96,1	100,0	104,4	102,9	101,8	106,5	100,6	99,7
EU-27			98,1	96,2	100,0	105,1	103,5	102,5	107,5	102,1	101,6

Gibanje vrednosti kmetijske proizvodnje je v povprečju Evropske unije in nekaterih drugih državah, kot sta Italija in Avstrija, zelo podobno. To podobnost bi lahko pripisali podobnim vremenskim razmeram, ki so vladale v takratnem obdobju. Opaziti je tudi negativni trend vrednosti kmetijske proizvodnje v Evropski uniji predvsem v letih 2005 in 2006. Negativni trend bi lahko pripisali posledicam sprememb kmetijske politike in njenih ukrepov in s tem posledično manjše proizvodnje kmetijskih pridelkov.

4.1.2 Bruto dodana vrednost

Bruto dodana vrednost (BDV) je definirana kot razlika med celotno vrednostjo kmetijske proizvodnje ter vrednostjo vmesne porabe. Če BDV odštejemo še porabo fiksnega kapitala v kmetijski proizvodnji, dobimo neto dodano vrednost.

Vrednost kmetijske proizvodnje in vrednost vmesne porabe, sta ključna dejavnika, ki vplivata na višino bruto dodane vrednosti. V zadnjih letih v Sloveniji vmesna potrošnja ostaja v okvirih predhodnih let in se med leti ne razlikuje za več kot 6 odstotkov. Tako v Sloveniji vrednost vmesne porabe v manjši meri vpliva na bruto dodano vrednost, ki je predvsem pod vplivom vrednosti kmetijske proizvodnje. Zmanjševanje vrednosti vmesne porabe oziroma deleža, ki predstavlja vmesno porabo od skupne vrednosti kmetijske proizvodnje pa vsekakor pripomore k večji storilnosti.

Preglednica 7: Bruto dodana vrednost (mio €) za obdobji 1996-2003 in 2004-2006

Država	1996-2003	2004-2006	Indeks
Slovenija	436.0	478.3	109,7
Avstrija	2700.8	2546.0	94,3
Italija	28091.2	27223.8	96,9
EU-15	143364.2	134543.5	93,9
EU-25 ¹	153082.1	147191.9	96,2
EU-27 ²	159782.8	155130.8	97,1

V letih pred pristopom Slovenije k Evropski uniji je BDV v povprečju znašala 436 milijona evrov, v obdobju po pristopu pa je dosegla vrednost nekaj več kot 478 milijonov evrov. To pomeni skoraj 10 odstotno višjo bruto dodano vrednost. Kot je razvidno iz preglednice 7, je tako v Avstriji, Italiji, kakor tudi v Evropski uniji v enakih obdobjih prišlo do znižanja bruto dodane vrednosti, v povprečju za 4,3 odstotka.

¹ Izračuni za skupino držav Evropske unije EU-25 ne vsebujejo podatkov za leti 1996 in 1997, in tako tudi niso upoštevani, saj preko Eurostata podatki niso dostopni.

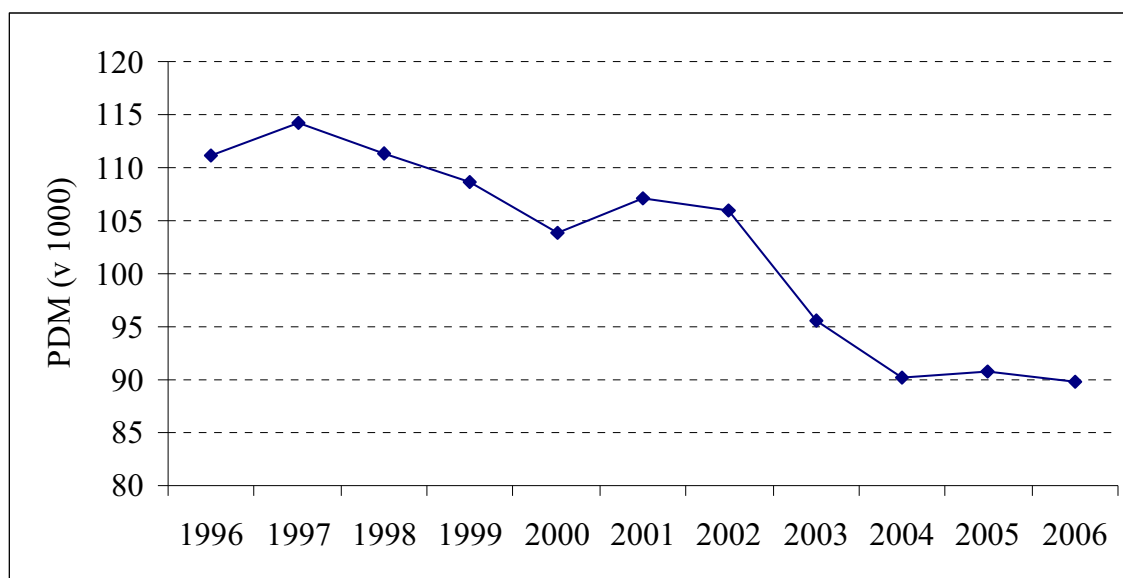
² Izračuni za skupino držav Evropske unije EU-27 ne vsebujejo podatkov za leti 1996 in 1997, in tako tudi niso upoštevani, saj preko Eurostata podatki niso dostopni.

Eden od dejavnikov, ki vplivajo na višino BDV, je tudi delež vmesne porabe od celotne vrednosti kmetijske proizvodnje. V letu 1996 je v Sloveniji BDV znašal nekaj manj kot 407 milijonov € (priloga A). Vmesna poraba je v tem letu znašala nekaj več kot 602 milijona € (priloga A). V letu 1996 je tako vmesna poraba predstavljala skoraj 60 odstotkov vrednosti kmetijske dejavnosti, med tem, ko se je v letu 2006 zmanjšal na 55,4 %. Ta podatek govori v prid izboljšanju enega izmed dejavnikov storilnosti. V Avstriji se je omenjeni delež povečal za nekaj več kot 5 % v smeri znižanja produktivnosti. Podobno je opaziti v Italiji, kjer se je delež povečal za 8 %, vendar je razmerje še vedno zelo ugodno v primerjavi s povprečjem Evropske unije. Tako je v Italiji v letu 2006 vmesna poraba predstavljala le dobrih 41,5 % vrednosti kmetijske proizvodnje. V povprečju Evropske unije se je omenjeno razmerje gibalo okoli 55 odstotkov.

4.1.3 Zaposlenost v kmetijstvu

Na prikaz indikatorjev, ki vsebujejo podatek o številu PDM, ima velik vpliv gibanje števila delovne sile v kmetijstvu. Iz razpoložljivih podatkov je opaziti, da je za celotno Evropsko unijo značilen negativni trend gibanja delovne sile v kmetijstvu in se tako število PDM iz leta v leto znižuje (priloga G).

V Sloveniji je leta 1996 število polnovrednih delovnih moči v kmetijstvu znašalo 111,14 tisoč. Glede na značilni trend gibanja delovne sile v kmetijstvu (slika 3) se je število PDM do leta 2006 zmanjšalo na 89,83 tisoč, oziroma za 21,31 tisoč PDM, kar predstavlja skoraj 20 odstotno znižanje. V letih 1997, 2001 in 2005 je v Sloveniji v primerjavi s predhodnim letom izjemoma prišlo do majhnega povečanja, ki pa gledano v celotnem obdobju nima večjega vpliva.

Slika 3: Delovna sila v kmetijstvu v Sloveniji (v 1000 PDM)1996-2006

Delovno silo v kmetijstvu predstavlja predvsem neplačana delovna sila. Delež neplačane delovne sile v kmetijstvu je v Sloveniji še nekoliko večji kot v povprečju v EU. Tako je v letu 2006 v Sloveniji delež neplačane delovne sile predstavljal skoraj 90 % celotne delovne sile. V povprečju EU-25 je omenjeni delež znašal nekaj manj kot 76 %. Vendar je v zadnjih letih v Sloveniji vidno povečanje deleža plačane delovne sile. V letu 1996 je tako delež plačane delovne sile predstavljal 5,9 % skupne delovne sile, v letu 2006 pa je že več kot ena desetina vse delovne sile v kmetijstvu plačane. To je verjetno posledica vse večje specializacije in povečevanja kmetij, ki jih sami nosilci kmetijskih gospodarstev ne obvladujejo več. Kljub temu so še vedno razlike med Slovenijo in povprečjem EU v strukturi delovne sile v kmetijstvu.

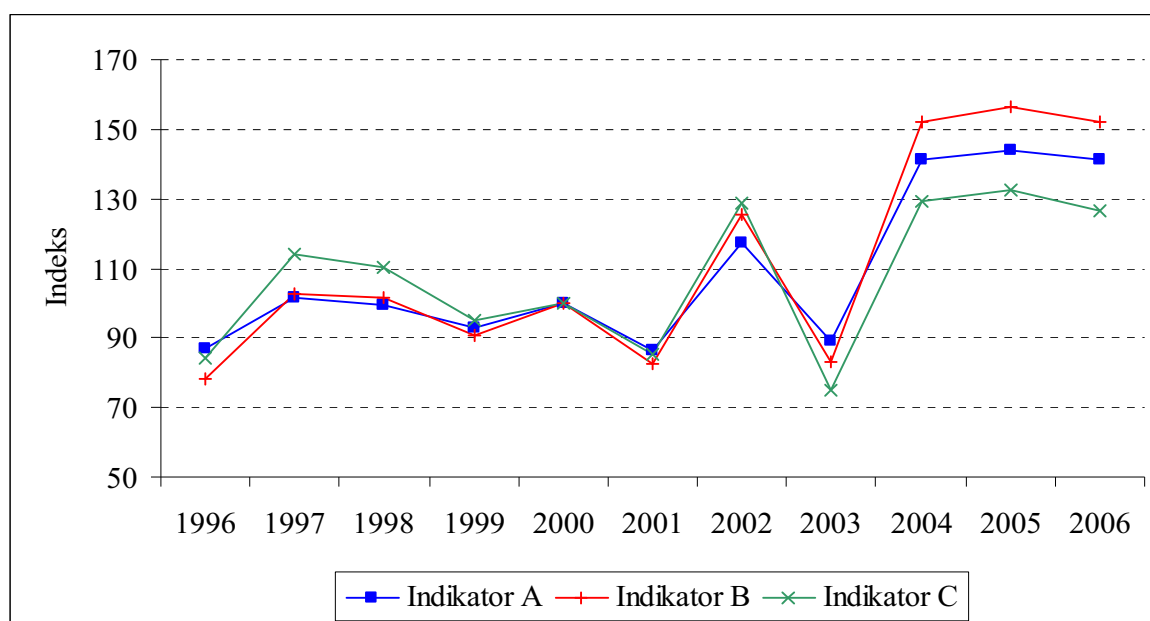
Preglednica 8: Indeksi delovne sile v kmetijstvu v obdobju 1996-2006 (2000=100)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija	107,1	110,1	107,2	104,6	100,0	103,2	102,1	92,1	86,9	87,5	86,6
Avstrija	107,9	105,4	102,6	101,6	100,0	98,9	98,0	96,9	95,7	93,7	91,7
Italija	110,9	109,5	105,9	100,9	100,0	100,9	97,5	93,1	91,7	83,8	83,6
EU-15	109,5	107,3	105,5	101,9	100,0	99,1	96,2	93,5	91,9	89,1	87,4
EU-25	/	/	107,0	102,6	100,0	99,0	94,8	92,4	90,8	88,5	86,6
EU-27	/	/	/	/	100,0	100,0	94,8	92,6	88,3	87,8	85,5

V obeh primerjalnih državah Italiji in Avstriji so trendi gibanja delovne sile v kmetijstvu podobni kot v Sloveniji, vendar z manjšimi nihanji v opazovanem obdobju (preglednica 8). Tako se je v Italiji v desetletnem obdobju število PDM zmanjšalo za 377,36 tisoč oziroma za 24,6 % in v Avstriji za 28,45 tisoč oziroma za 15 %. V letu 2006 je v Italiji število PDM doseglo vrednost 1156,64 tisoč, medtem ko je Avstrija dosegla 160,96 tisoč PDM. Za razliko od Slovenije in Avstrije, v katerih je opazen porast plačane delovne sile v opazovanem obdobju, je v Italiji kakor tudi v povprečju Evropske unije zaznati zmanjšanje le-te. V Italiji je v obdobju 1996-2006 prišlo do zmanjšanja števila plačane delovne sile za 15,5 %. V povprečju EU-25 pa je v obdobju od leta 1998 do 2006 prišlo do 10,9 odstotnega zmanjšanja plačane delovne sile.

4.2 INDIKATORJI DOHODKA IN STORILNOSTI

4.2.1 Dohodkovni položaj kmetijstva

Slika 4: Gibanje indikatorja A, indikatorja B in indikatorja C v Sloveniji v obdobju 1996-2006 (2000=100)

Indikator A je v literaturi omenjen kot eden najpomembnejših indikatorjev, saj združuje veliko dejavnikov. Odvisen je predvsem od vrednosti drugih davkov na proizvodnjo, potrošnje stalnega kapitala, vmesne porabe, drugih subvencij na proizvodnjo, števila PDM, ter celotne vrednosti kmetijske proizvodnje. V letih od 1996 do 2004 so v Sloveniji opazna velika nihanja indeksa realnega dohodka faktorjev na PDM – Indikator A, indeksa realnega

neto podjetniškega dohodka na neplačano polnovredno delovno moč – Indikator B, ter indeksa realnega podjetniškega dohodka iz kmetijstva – Indikator C. Nihanja so različno velika med leti, vendar pa je opaziti, da po letu 2004, ko je Slovenija pristopila k Evropski uniji, nihanj pri vseh treh indikatorjev praktično ni oziroma so značilno manjša (slika 4).

Nekateri izmed razlogov, ki so v letu 2004 v Sloveniji povzročili velik skok Indikatorja A, je višja vrednost drugih subvencij na proizvodnjo, ki so se v primerjavi z letom 2003 povečale za nekaj več kot 57 %, ter rekordna vrednost kmetijske proizvodnje, ki je znašala 1093 milijonov evrov. Največji preskok indikatorja B je bil prav tako v letu 2004, ko se je indeks realnega neto podjetniškega dohodka na neplačano delovno silo povečal za nekaj več kot 80 odstotkov v primerjavi z letom prej. To pomeni povečanje dohodka na kmetijah. Gibanja indikatorja B do leta 2004 so predvsem pod vplivom velikega gibanja neto dodane vrednosti. Tako je tudi na veliko povečanje Indikatorja B v letu 2004 vplivala neto dodana vrednost, ki je poskočila iz 195,8 milijonov evrov na 291,2 milijonov evrov oziroma za nekaj manj kot 50 %.

Gibanje Indikatorja A in B je v veliki meri odvisno tudi od števila polnovrednih delovnih moči. Zato lahko zatrdimo, da sta slednja dva indikatorja v veliki meri podvržena točnosti podatkov o delovni sili v kmetijstvu. Kmetijski inštitut Slovenije navaja, da so podatki o delovni sili dokaj nezanesljivi, predvsem podatki o neplačani delovni sili, kjer velikokrat prihaja do precenitve dela.

Gibanje indeksa realnega neto podjetniškega dohodka (Indikator C), je podobno kakor pri slednjih dveh indikatorjih. Velik vpliv na Indikator C imata neto dodana vrednost in sredstva za zaposlene. Zato so podobna nihanja za Slovenijo opazna pri neto dodani vrednosti (NDV), ki se je v letu 2001 zmanjšala za skoraj 14 % in v naslednjem letu povečala za skoraj 48 % v primerjavi s predhodnim letom, kar je povzročilo dvig Indikatorja C. Podobno se je zgodilo v letih 2003 in 2004, ko je v letu 2004 neto dodana vrednost ponovno močno porasla (49,5 %). Velik vpliv imajo tudi sredstva za zaposlene, ki so se v Sloveniji skozi celotno opazovano obdobje konstantno povečevala in so tako leta 2006 znašala 80,4 milijonov €. V primerjavi z letom 1996 so se sredstva povečala za 24,6 milijonov evrov oziroma za nekaj več kot 44 odstotkov.

Preglednica 9: Indeksi Indikatorja A, Indikatorja B in Indikatorja C za Avstrijo, Italijo, EU-15,-25 in EU-27, 1996-2006 (2000=100)

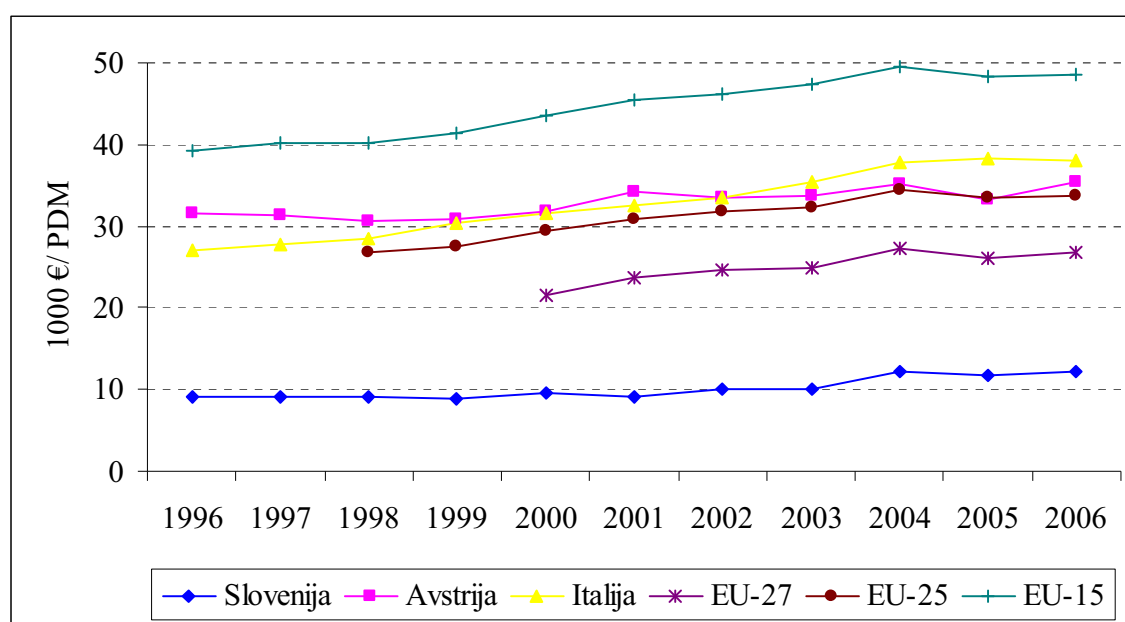
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Avstrija											
Indikator A	105,8	97,9	94,2	93,8	100,0	114,4	108,0	108,6	110,4	107,9	114,6
Indikator B	110,8	99,8	94,1	93,0	100,0	118,7	109,9	110,2	112,0	108,0	116,7
Indikator C	121,6	106,4	97,4	94,7	100,0	117,0	106,8	105,3	105,3	98,8	103,8
Italija											
Indikator A	103,3	102,0	99,7	105,1	100,0	98,0	96,6	96,7	90,2	94,0	90,9
Indikator B	100,5	101,7	100,9	108,5	100,0	97,9	97,0	97,3	87,0	89,9	84,8
Indikator C	111,1	112,2	107,6	110,1	100,0	97,8	93,1	93,3	81,3	72,5	66,8
EU-15											
Indikator A	104,8	103,0	98,8	97,5	100,0	104,6	100,0	101,5	101,6	98,1	100,9
Indikator B	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Indikator C	121,2	116,0	106,3	99,6	100,0	105,6	95,0	94,0	91,8	80,8	82,0
EU-25											
Indikator A	/	/	/	97,0	100,0	105,0	101,4	102,2	106,0	101,9	105,4
Indikator B	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Indikator C	/	/	108,2	99,5	100,0	106,1	94,8	93,3	96,5	85,1	86,8
EU-27											
Indikator A	/	/	/	/	100,0	109,9	106,8	108,0	116,2	107,9	112,1
Indikator B	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Indikator C	/	/	109,9	100,5	100,0	107,8	95,6	94,7	99,1	85,6	87,5

Za Avstrijo in Italijo, kakor tudi za skupine držav Evropske unije, so v primerjavi s Slovenijo gibanja Indikatorjev A, B in C relativno manjša. V obdobju od leta 1996 do 2006 ni opaznih večjih nihanj katerega izmed treh indikatorjev. Še največji padec je doživela Italija v letu 2006, ko je indeks realnega neto podjetniškega dohodka v primerjavi z letom 2000 padel za nekaj več kot 33 %. Razlog za omenjeni padec indeksa, je tudi zmanjšanje neto dodane vrednosti za 3797 milijonov evrov oziroma za 18,9 % v primerjavi z letom 2000.

4.2.2 Indikatorji storilnosti kmetijstva

Vrednost kmetijske proizvodnje na polnovredno delovno moč

Storilnost slovenskega kmetijstva se odraža tudi iz razmerja med vrednostjo kmetijske proizvodnje in vložkom dela oziroma številom polnovrednih delovnih moči. V letu 2006 je Slovenija z eno polnovredno delovno močjo dosegla vrednost 12,12 tisoč €, kar pomeni 3,03 tisoč € več oziroma za 33,3 % več v primerjavi z letom 1996. Pozitivni trendi gibanja vrednosti kmetijske proizvodnje na delovno moč so tako vidni skozi celotno opazovano obdobje (slika 5). Razloge za tako rast storilnosti gre iskati predvsem v dejstvih, da je v desetletnem obdobju vrednost kmetijske proizvodnje porasla za 7,7 %, hkrati pa je v enakem obdobju prišlo do zmanjšanja števila zaposlenih v kmetijstvu za 19,2 odstotka.

Slika 5: Vrednost proizvodnje kmetijske dejavnosti (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v obdobju 1996-2006

Slika 5 nam kaže, da je Slovenija po storilnosti kmetijstva daleč za povprečjem v Evropski uniji kakor tudi nekaterimi srednjeevropskimi državami. Za primerjavo lahko navedemo, da je v letu 2006 slovenska polnovredna delovna moč dosegla vrednost 12120 €, medtem ko je povprečna evropska polnovredna delovna moč dosegla 33850 € vrednosti kmetijske dejavnosti. Delež vrednosti, ki jo ustvari slovenska polnovredna delovna moč je v primerjavi s povprečno evropsko le 35,8 odstoten. Še večja razlika je v primerjavi s starimi

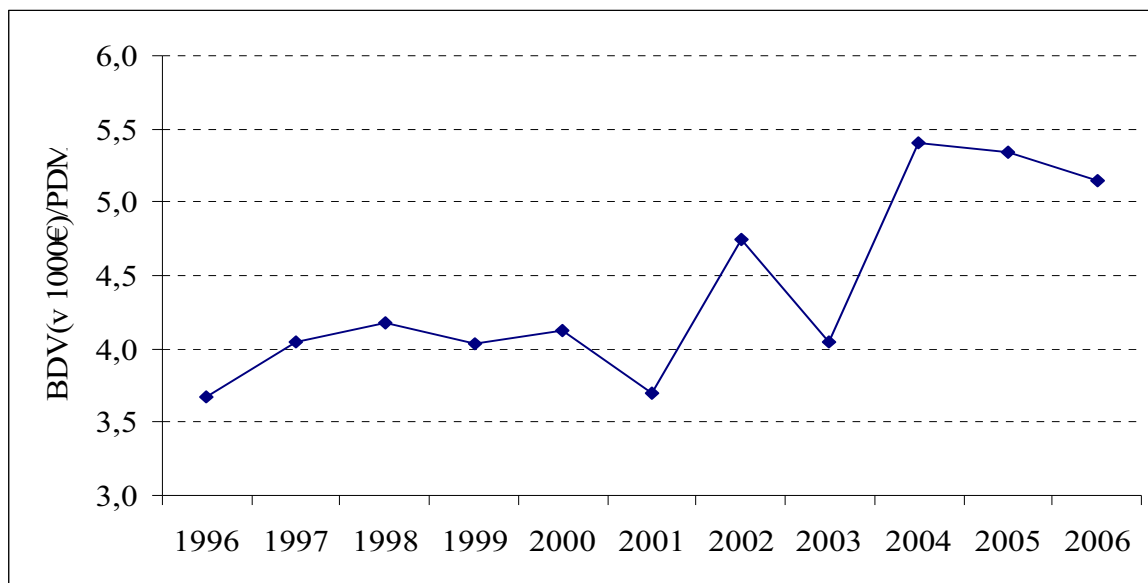
članicami EU, ki so v povprečju v letu 2006 dosegle 48460 evrov na vsako polnovredno delovno moč.

V Avstriji, Italiji in povprečju Evropske unije je prav tako kot v Sloveniji opazen pozitiven trend vrednosti kmetijske proizvodnje na PDM. Razloge za omenjene trende bi lahko pripisali relativno stabilni vrednosti kmetijske proizvodnje in hkratnem zmanjševanju zaposlenosti v kmetijski dejavnosti. Tako se je v EU-25 v obdobju od 1996 do 2006 vrednost kmetijske proizvodnje povečala za 6,6 %, obenem pa se je zaposlenost od 1998 do 2006 zmanjšala za 19,1 odstotka.

Po podatkih Eurostata je rast storilnosti na podlagi omenjenega razmerja v Sloveniji nekoliko hitrejša kakor v povprečju Evropske unije. Slovenija je v letu 2006 na polnovredno delovno močjo dosegla za 3030 evrov večjo vrednost proizvodnje, kot leta 1996. EU-25 pa je v obdobju 1998-2006 povečala za 7100 evrov vrednost kmetijske dejavnosti na polnovredno delovno močjo. V primerjavi z letom 1998 to pomeni 26,5 odstotka višjo vrednost, medtem ko je v Sloveniji v enakem obdobju prišlo do skoraj 34 odstotnega povečanja. V absolutni vrednosti pa se razlika med Slovenijo in povprečno vrednostjo EU, povečuje.

Bruto dodana vrednost na polnovredno delovno moč

Kot eden najbolj nazornih pokazateljev storilnosti v kmetijstvu je zagotovo indikator bruto dodane vrednosti kmetijske proizvodnje (BDV) na polnovredno delovno moč (PDM). Ta se za merjenje storilnosti uporablja tudi v širši javnosti. V svojih poročilih in programih ga navajajo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Kmetijski inštitut Slovenije, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, itd.

Slika 6: Bruto dodana vrednost kmetijske proizvodnje (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v Sloveniji za obdobje 1996-2006

V celoti gledano obseg in vrednost vmesne porabe zaradi relativno stabilne vrednosti v obdobju od leta 1996 do 2006 v Sloveniji nimata večjega vpliva na bruto dodano vrednost. Vendar je kljub temu v deset letnem obdobju opaziti 4,3 odstotno zmanjšanje vmesne potrošnje od celotne vrednosti kmetijske dejavnosti, ki tako v manjšem obsegu prispeva k boljši storilnosti. Večji vpliv in večja nihanja so opazna pri vrednosti kmetijske dejavnosti predvsem v zadnjih petih letih. Zaposlenost v kmetijstvu kot drugi najpomembnejši faktor indikatorja BDV/PDM ima v Sloveniji negativen trend gibanja. Tako se ob zmanjševanju zaposlenosti v kmetijstvu in povečevanju vrednosti kmetijske proizvodnje, ter ob vmesni potrošnji, ki ostaja v okvirih predhodnih let, storilnost v kmetijstvu povečuje.

Kot nam kaže preglednica 10, Slovenija močno zaostaja v višini BDV na PDM tako za primerjalnima državama kakor tudi za povprečjem EU. Občutna je tudi razlika med skupinami držav, med EU-15, EU-25 in EU-27. Slovenija je tako v letu 2006 dosegla 5,15 milijonov € na 1000 PDM, kar predstavlja več kot štirikrat manjšo vrednost od povprečja EU-15 (21 800 €/PDM).

Preglednica 10: Bruto dodana vrednost kmetijske proizvodnje (v 1000 €) na polnovredno delovno moč za obdobje 1996-2006

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija	3,67	4,04	4,18	4,03	4,13	3,70	4,75	4,05	5,40	5,34	5,15
Avstrija	15,36	14,85	14,32	14,26	15,08	16,19	15,54	15,85	16,55	14,38	15,48
Italija	17,91	18,85	19,41	20,69	19,72	20,11	20,65	21,92	23,33	22,72	22,27
EU-15	20,12	20,46	20,47	20,78	21,91	23,02	22,97	23,64	24,63	22,59	21,80
EU-25	/	/	13,41	13,60	14,46	15,33	15,46	15,73	16,89	15,36	14,98
EU-27	/	/	/	/	10,58	11,72	11,91	12,13	13,37	12,04	11,91

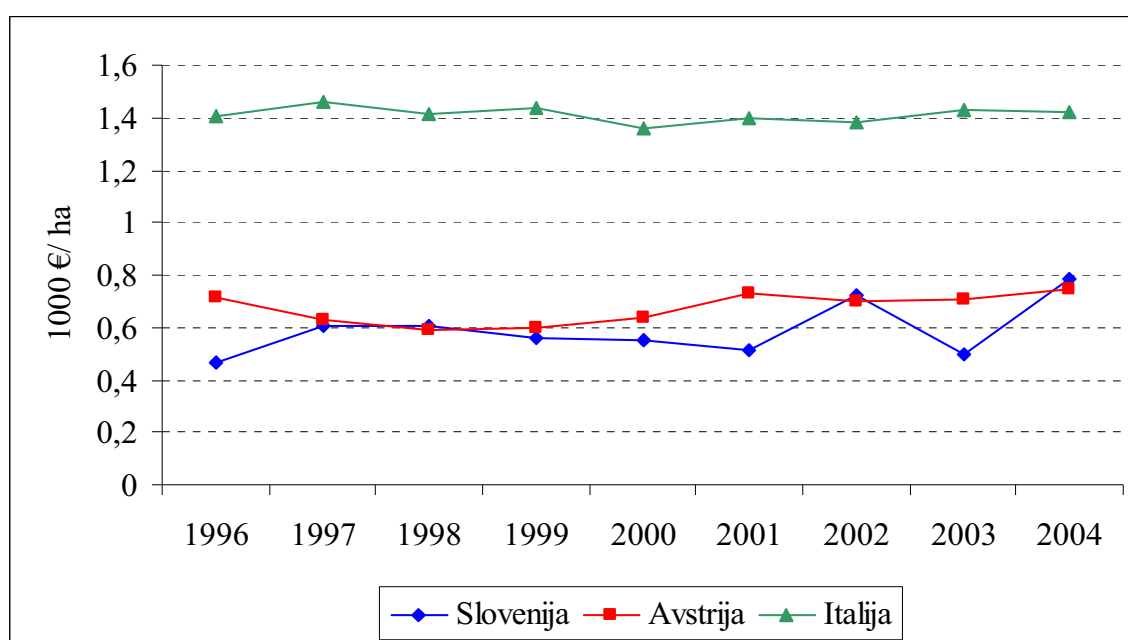
V primerjavi s povprečjem EU in izbranimi državama, je pri Sloveniji opazno relativno veliko nihanje vrednosti BDV skozi desetletno obdobje, kar je predvsem posledica velikega nihanja vrednosti kmetijske proizvodnje (priloga A). Za Avstrijo in Italijo so značilna nihanja v okviru povprečja Evropske unije, ki niso tako izrazita.

Slovenija je v desetletnem obdobju uspela povečati storilnost za dobrih 40 odstotkov. V Italiji, Avstriji in v povprečju držav Evropske unije so prav tako opazna povečanja, vendar ne tako izrazita kot v Sloveniji. V Italiji je prišlo do povečanje BDV na PDM za dobrih 24 odstotkov, v Avstriji pa komaj za slab odstotek vrednosti iz leta 1996. Povprečna država v EU-15 je v enakem obdobju doživela povečanje storilnosti za dobrih 8 odstotkov, med tem, ko se je vrednost indikatorja BDV/PDM v državah EU-25 v povprečju povečal za dobrih 11 odstotkov.

Razlogi za manj izrazito povečanje v Avstriji, Italiji in povprečju EU je poleg zaposlenosti v kmetijstvu in vrednosti kmetijske dejavnosti tudi vmesna potrošnja. V Avstriji, Italiji in povprečju EU-15 se je delež vmesne potrošnje od celotne vrednosti kmetijske dejavnosti povečal, kar ima dodaten vpliv na počasnejšo rast bruto dodane vrednosti in s tem povezane storilnosti. V Italiji se je vrednost vmesne potrošnje v opazovanem obdobju povečala iz 33,5 % na 41,5 %, v Avstriji iz 51,4 % na 56,3 % ter v EU-15 iz 48,8 % na 55 % celotne vrednosti kmetijske proizvodnje. V Sloveniji je vrednost vmesne potrošnje v primerjavi z letom 1996 ostala nespremenjena.

Faktorski dohodek na površino kmetijske zemlje v uporabi

Eden izmed indikatorjev storilnosti proizvodnih faktorjev je tudi višina factorskega dohodka (FD) na površino kmetijske zemlje v uporabi. Za primerjavo s Slovenijo smo vzeli stari članici ter hkrati naši sosedi Avstrijo in Italijo. Faktorski dohodek tako zajema neto dodano vrednost, od katere so odšteti drugi davki na proizvodnjo, poleg tega vključuje še druge subvencije na proizvodnjo. Tako za pridelovalce factorski dohodek predstavlja vrednost dohodka za poplačilo vseh proizvodnih faktorjev.

Slika 7: Faktorski dohodek (v 1000 €) na površino kmetijske zemlje v uporabi (KZU) (ha) v obdobju 1996-2004

Faktorski dohodek se je v Sloveniji v obdobju od 1996 do 2004 povečal za skoraj 320 evrov na ha kmetijskih zemljišč v uporabi, kar pomeni skoraj 69 % zvišanje vrednosti. Tako je njegova vrednost v letu 2004 znašala 784 €/ha. Veliko povečanje dohodka je opazno predvsem iz leta 2001 na leto 2002 ter iz leta 2003 na leto 2004, ko je FD na 1000 ha kmetijskih zemljišč v uporabi presegel tudi vrednosti v Avstriji. V vmesnem letu je sledil relativno velik padec. Za zmanjšanje vrednosti factorskega dohodka v letu 2003 je kriva predvsem manjša vrednost proizvodnje kmetijske dejavnosti, saj je navkljub nekoliko večji vrednosti obsegu drugih subvencij na proizvodnjo prišlo do padca dohodkov.

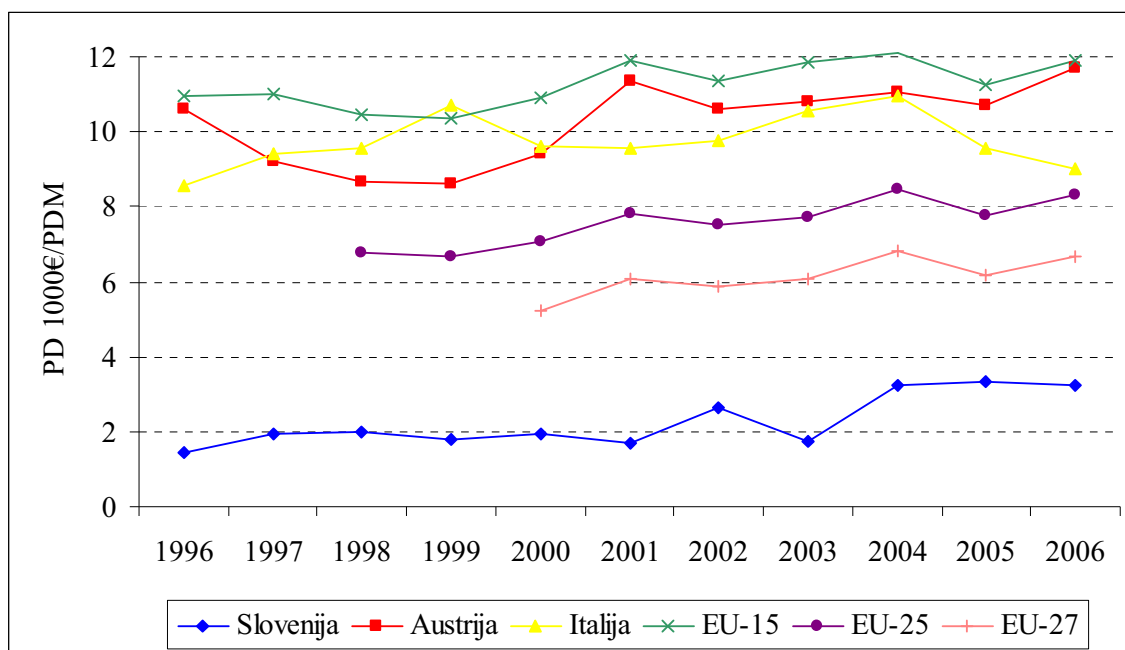
Razlogi za povečanje dohodka na hektar v letih 2002 in 2004 ležijo predvsem v povečanju vrednosti proizvodnje kmetijske dejavnosti. To gre predvsem na račun dobre letine in ugodnih vremenskih razmer. Poleg omenjenega je svoj delež prispevalo tudi v letu 2004 veliko povečanje drugih subvencij na proizvodnjo, kamor sodijo tudi neposredna plačila. V primerjavi z letom 2003 so se po podatkih Eurostata druge subvencije na proizvodnjo povečale za nekaj več kot 57,5 odstotkov. Kot je razvidno iz priloge 1, so padec factorskega dohodka v letu 2006 prav tako blažile višje druge subvencije na proizvodnjo, ki so se v primerjavi z letom 2005 povečale za 14,3 %.

Za Slovenijo je skozi opazovano obdobje značilno veliko večje nihanje factorskega dohodka na ha kmetijskih zemljišč v uporabi kakor za Avstrijo in Italijo. V primerjavi je opaziti (slika 6), da Italija doseže veliko večji dohodek na enoto površine kot Slovenija in Avstrija. To razliko lahko pripišemo boljšim okoljskim in geografskim položajem, ki ga ima Italija, v primerjavi z Avstrijo in Slovenijo. Kot primer lahko navedemo, da je v Sloveniji kar 85 % celotnega ozemlja države opredeljenega kot območje z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo (MKGP, 2007).

V Avstriji in Italiji, kjer dohodek ostaja relativno na enaki ravni kot leta 1996, se je v osmih letih dohodek na enoto zemljišč povečal v Avstriji za 4,1 % ter v Italiji le za 1,3 %. V Sloveniji je kljub večjemu nihanju factorskega dohodka med leti, prišlo do 68,6 odstotnega povečanja factorskega dohodka na ha kmetijskih zemljišč v uporabi.

Podjetniški dohodek na polnovredno delovno moč

Podjetniški dohodek je podvržen številnim dejavnikom (vrednost poslovnega presežka, višina plačil za najemnino za zemljo, itd.), ki vplivajo na njegovo višino in s tem na višino dohodkov kmetov. Podjetniški dohodek vključuje tudi tako imenovano »poplačilo« neplačanega dela, ki predstavlja večino delovne sile v kmetijstvu.

Slika 8: Podjetniški dohodek (v 1000 €) na polnovredno delovno moč v obdobju 1996-2006

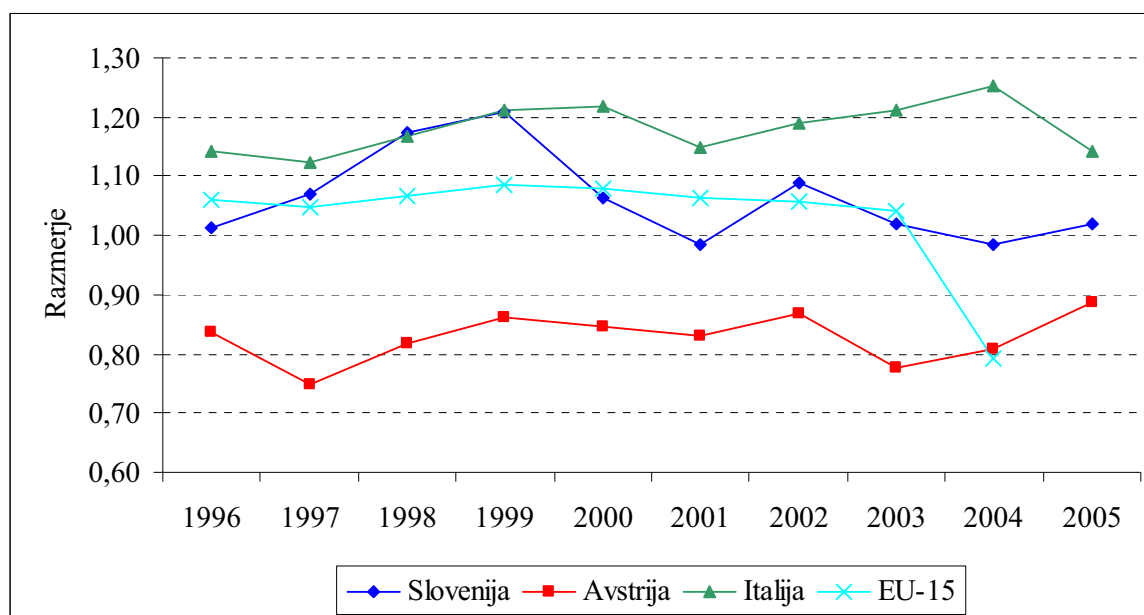
V letu 1996 je Slovenija dosegla vrednost 1425 evrov podjetniškega dohodka na polnovredno delovno moč. Po desetih letih je omenjena vrednost znašala 3226 evrov, kar pomeni več kot 126 odstotno povečanje vrednosti. Višja vrednost PD/PDM je predvsem posledica večje vrednosti podjetniškega dohodka, ki se je od leta 1996 do 2006 povečal za skoraj 83 odstotkov. V letu 2006 je vrednost podjetniškega dohodka v Sloveniji dosegla vrednost nekaj manj kot 290 milijonov evrov. Vplivi na zvišanje vrednosti podjetniškega dohodka so predvsem v povečanju vrednosti poslovnega presežka za 64,8 % ter zmanjšanja plačanih obresti za 51,2 %. Negativni vpliv na podjetniški dohodek ima predvsem zmanjšanje prejetih obresti za 71,5 %, plačane rente pa so ostale na enaki ravni kot pred desetimi leti. Velik delež k zvišanju vrednosti PD/PDM je prispevalo še znižanje zaposlenosti v kmetijstvu.

Kot je razvidno s slike 8, je Slovenija v letu 2006 dosegla za 2,6 krat manjšo vrednost PD/PDM kot je povprečje v EU-25. Slovenija tako dosega zelo nizko raven podjetniškega dohodka napram nekaterim bolj razvitim državam kot sta Avstrija in Italija, kakor tudi v primerjavi s povprečjem EU-25. Avstrija je v letu 2006 dosegla 11713 evrov, Italija pa 9000 evrov podjetniškega dohodka na polnovredno delovno moč.

To razmerje je še manj ugodno, če primerjamo Slovenijo in EU-15. V letu 2006 je povprečna država EU-15 dosegla 3,7 krat večjo vrednost PD/PDM kot Slovenija. Kljub velikim razlikam s povprečjem EU je v Sloveniji opaziti pozitiven trend rasti razmerja med podjetniškim dohodkom in polnovredno delovno močjo. Rast vrednosti je veliko hitrejša kakor v povprečju EU in nekaterih drugih državah.

Bruto investicije in poraba fiksnega kapitala

Za opazovanje storilnosti je pomembno poznati tudi, kakšna je stopnja investicij v osnovna sredstva. Iz razmerja med bruto investicijam v osnovna sredstva in porabo fiksnega kapitala, lahko sklepamo na boljšo učinkovitost in s tem večjo storilnost kmetijske dejavnosti. Vendar se ob tem postavlja vprašanje, kje je meja med investicijami v osnovna sredstva, ki še pomeni večjo storilnost in ne nepotrebnega stroška, ki ima nasprotni učinek.

Slika 9: Razmerje med bruto investicijami v osnovna sredstva in porabo fiksnega kapitala v obdobju 1996-2005

V Sloveniji je le v letih 2001 in 2004 vidna manjša stopnja bruto investicij v osnovna sredstva od porabe fiksnega kapitala. Najvišje razmerje je bilo v letu 1999, ko je bilo za 36,1 milijona evrov več bruto investicij. Iz omenjenega lahko sklepamo na vse boljše opremljenost slovenskih kmetij in s tem povečevanje same učinkovitosti. To se kaže tudi po indikatorju vrednosti kmetijske dejavnosti na polnovredno delovno moč ter drugih indikatorjih storilnosti. Drugi večji vzpon razmerja je v letu 2002, ko so bruto investicije v

osnovna sredstva znašale 204,1 milijona evrov, oziroma za več kot 13,2 odstotka od leta 2001. V zadnjih letih se je razmerje ustalilo in se giblje okoli vrednosti 1, kar pomeni, da je vrednost bruto investicij v osnovna sredstva približno enaka kakor poraba fiksnega kapitala.

V Italiji je razmerje širše, medtem ko je v povprečju EU-15 razmerje relativno konstantno, z izjemo leta 2004. V Avstriji je slika čisto nasprotna in je tako v vseh letih v obdobju od 1996-2005 višina bruto investicij v osnovna sredstev veliko manjša kakor sama poraba fiksnega kapitala. Vendar ob tem ostaja v Avstriji še vedno visoka stopnja storilnosti, kar se kaže po indikatorjih dohodka in storilnosti v kmetijstvu, ki je na ravni povprečja Evropske unije.

4.2.3 Napoved storilnosti dela v kmetijstvu

Glede na dosedanje trende povečevanja BDV na PDM smo naredili enostaven izračun, s katerim smo ocenili, kdaj bo predvidoma Slovenija dosegla povprečje Evropske unije ter kako je z napovedmi, ki so podane v Programu razvoja podeželja v Republiki Sloveniji za obdobje 2007-2013. Za leto 2013 MKGP napoveduje povečanje vrednost indikatorja storilnosti oziroma produktivnosti na 7400 €/PDM, kar bi predstavljalo 37 % povprečne vrednosti v EU-25.

V desetletnem obdobju se je BDV na PDM v Sloveniji povečal za 40,3 %, kar pomeni v povprečju na letni ravni povečanje za nekaj več kot 4 %. Ob predpostavki, da bo v naslednjih letih rast enako hitra, kot v predhodnih desetih letih, lahko napovemo, da bo Slovenija v letu 2013 dosegla vrednost 6985 € BDV/PDM. Kot izhodiščno vrednost smo v tem primeru vzeli povprečje vrednosti iz let 2004, 2005 in 2006, ki znaša 5298 € BDV/PDM. Če pa kot osnovo za izračun vzamemo povprečno vrednost iz 2004 in 2005, to je 5500 € BDV/PDM, kot jo navajajo v Programu razvoja podeželja, potem ob predpostavki 4,03 odstotnega letnega povečevanja Slovenija doseže leta 2013 vrednost 7251 € BDV/PDM. Po tej napovedi, Slovenija leta 2013 ne bi dosegla načrtovane vrednosti.

V EU-25 se je od leta 1998 do 2006 vrednost BDV/PDM povečala za 11,7 %, kar pomeni na letni ravni za približno 1,17 %. Ob predpostavki, da bi se v prihodnje povečevanje

nadaljevalo v enakem obsegu, bi tako leta 2013 dosegla vrednost 17076 €/PDM. To bi pomenilo, da bi Slovenija v letu 2013 po prvem scenariju dosegla nekaj manj kot 41 % povprečne vrednosti EU-25. Po drugem scenariju, kjer smo za izhodišče vzeli vrednost, ki jo navaja MKGP v Programu razvoja podeželja, bi Slovenija v letu 2013 dosegla 42,5 % povprečne vrednosti EU-25.

Preglednica 11: Napoved bruto dodane vrednosti na polnovredno delovno moč v letih 2006, 2013 in 2020 za Slovenijo, Avstrijo, Italijo in EU-25

	2006	2013 ³	2020 ⁴
Slovenija	5 150	6 996	9 209
Avstrija	15 484	16 383	17 335
Italija	22 272	26 947	31 886
EU-25	14 979	17 075	18 523

Ob omenjeni rasti produktivnosti dela v kmetijstvu v Sloveniji bi po naših enostavnih izračunih leta 2020 Slovenija dosegla 9209 € BDV/PDM, kar bi predstavljalo skoraj 50 % vrednosti EU-25. Ob nadaljevanju enake letne stopnje rasti, kot so jo zabeležili v obdobju 1996-2006 bi leta 2020 EU-25 dosegla 18 523 € BDV/PDM, Avstrija 17 335 € BDV/PDM in Italija 31 886 € BDV/PDM:

Zavedamo se, da bi bila za napoved vrednosti za leti 2013 in 2020 potrebna temeljita in dovršena metodologija statističnih izračunov ter da so naši izračuni presplošni za natančnejša napovedovanja gibanja bruto dodane vrednosti na polnovredno delovno moč. Ker na gibanje bruto dodane vrednosti na polnovredno delovno moč vpliva veliko število vplivov, bi za bolj resno primerjavo kazalo razviti model, ki bi vključeval vse te dejavnike.

³ Za napovedi za leto 2013 smo za izhodiščno vrednost BDV/PDM vzeli povprečje vrednosti 2004, 2005 in 2006.

⁴ Za napovedi za leto 2020 smo za izhodiščno vrednost BDV/PDM vzeli povprečje vrednosti 2004, 2005 in 2006.

4.3 SKLEPNA RAZPRAVA

Uporabnost ERK

Na podlagi razpoložljive literature smo opazili, da ekonomski račun za kmetijstvo pridobiva na pomembnosti. Uporabniki se zavedajo njegove uporabnosti in se tako vse več pojavlja tako v strokovni kakor tudi v poljudni literaturi. Tako je predvsem v zadnjih letih opaziti povečan obseg literature, ki za ocene stanja v kmetijstvu uporablja ERK. Večina virov se strinja, da bo v prihodnje ERK potrebno še naprej razvijati in njegovo metodologijo prilagajati razmeram in potrebam, ki nastajajo. Prav tako se strinjajo, da gre za živo stvar, ki tako dopušča prilagajanje in spreminjanje.

Dohodkovni položaj kmetijstva

Na podlagi izvedenih indikatorjev lahko za Slovenijo opazimo velika nihanja v dohodku v kmetijstvu, ki so posledica relativno velikih nihanj v vrednosti kmetijske proizvodnje. Razlika med najboljšim (2004) in najslabšim (1999) letom je bilo za 134 milijonov €. Vzrok za taka nihanja so predvsem neugodne oziroma ugodne razmere za pridelovanje. Poleg omenjenega pa imajo velik vpliv z dohodkovnega vidika tudi druge subvencije na proizvodnjo. Vemo, da subvencije direktno povečujejo dohodek kmetom in tako tudi posredno vplivajo na vrednost kmetijske proizvodnje. V Sloveniji so v letu 2006 druge subvencije na proizvodnjo predstavljale več kot 1/3 oziroma natančneje 34,1 % faktorkega dohodka.

Višina samih dohodkov iz kmetijstva je v Sloveniji v primerjavi s povprečjem Evropske unije veliko nižja, vendar je opazna relativno hitrejša rast. V Sloveniji je faktorkega dohodek na polnovredno delovno moč v obdobju od 2003 do 2006 predstavljal nekaj več kot 32 % vrednosti tega kazalnika za povprečje EU-25. Vendar se je vrednost FD/PDM v Sloveniji v 10 letnem obdobju zvišala za dobrih 98 %, medtem ko se je vrednost v EU-25 v osmih letih zvišala za 30,6 %.

Poleg omenjenega na dohodke vpliva tudi velikost kmetije in njihova struktura pridelave. Živinoreja je prevladujoča panoga v EU, v katero je bilo v letu 2005 usmerjenih skoraj 53 % kmetijskih gospodarstev. Velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je značilno

manjša v primerjavi s povprečjem EU. Tako je v Sloveniji v povprečju 7,8 GVŽ na kmetijsko gospodarstvo, v EU-25 pa 25,3 GVŽ. Prav tako je velika razlika med EU in Slovenijo v površini kmetijske zemlje, ki jo kmetijska gospodarstva obdelujejo. Tako je povprečno slovensko kmetijsko gospodarstvo obdelovalo nekaj manj kot 12 ha, medtem ko je v EU-25 povprečna kmetija obdelovala 20,4 ha kmetijskih površin. Ta razmerja kažejo na majhnost in nespecializiranost slovenskih kmetij, kar običajno vodi v nizko storilnost in s tem manjši dohodek.

Storilnost kmetijstva

Storilnost slovenskega kmetijstva je nizka v primerjavi s povprečjem Evropske unije, vendar se tako kot dohodek v kmetijstvu hitreje povečuje. Tako se je v Sloveniji produktivnost v povprečju poviševala za 4,5 % na letni ravni, medtem ko v povprečju EU-25 za 1,5 %. Storilnost oziroma produktivnost na podlagi izvedenega indikatorja factorskega dohodka na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi je primerljiva z Avstrijo, vendar veliko nižja od Italije. Tako predstavlja v PD/ha v letu 2006 v Sloveniji za 5,7 % višjo vrednost kot Avstrije ter za 55,1 % manjšo od Italije. Iz tega lahko sklepamo, da imata Avstrija in Slovenija bolj podobne naravne in strukturne danosti kot Italija. Iz tega lahko tudi sklepamo, da države kot so Slovenija in Avstrija nikoli ne bodo mogle konkurirati masovni kmetijski proizvodnji. Alternativa je, usmeritev na povečevanje dodane vrednosti v kmetijski proizvodnji in s tem povečanje dohodkov v kmetijstvu.

Za storilnost delovne sile v kmetijstvu v Sloveniji lahko rečemo, da je v primerjavi z povprečjem v Evropi nizko. Tako je razlika v vrednosti znašala v letu 2006 9829 €/PDM. Vendar je rast storilnosti v Sloveniji veliko večja (4,5 % na letni ravni) kot v povprečju v Evropski uniji (EU-25 1,5 % na letni ravni) oziroma nekaterih njenih članicah. Na podlagi enostavnega izračuna in ob predpostavki, da bo rast produktivnosti ostala enaka, lahko sklepamo, da bo Slovenija v letu 2020 dosegla 9209 €/PDM, kar bi pomenilo skoraj 50 % vrednosti povprečja EU.

Glede na to, da se dohodki v Sloveniji hitreje povečujejo kot sama produktivnost, kar je predvsem posledica podpor kot so druge subvencije na proizvodnjo, ki so se v zadnjih sedmih letih povečale za 987 odstotkov, je potrebno usmeriti misli tudi v čas, ko se bodo

omenjene podpore zmanjšale. Danes namreč predstavljajo v Sloveniji več kot eno tretjino podjetniškega dohodka. Na podlagi omenjenega lahko sklepamo, da bo potrebno večjo pozornost nameniti prav storilnosti kmetijske pridelave.

5 SKLEPI

- Za analizo storilnosti smo uporabili ekonomski račun za kmetijstvo. Slovenija po vrednosti kmetijske proizvodnje na polnovredno delovno moč zelo zaostaja za povprečjem Evropske unije. V letu 2006 je dosegla 35,8 % vrednosti EU-25. Vendar se je vrednost kmetijske proizvodnje na polnovredno delovno moč v Sloveniji v desetletnem obdobju zvišala za 33,3 %, v povprečju EU pa za 26,5 %.
- Eden glavnih kazalcev storilnosti BDV/PDM kaže, da je storilnost slovenskega kmetijstva 4 krat manjša od povprečja EU. Vendar je v Sloveniji v opazovanem obdobju prišlo do dobrih 40 % večje storilnosti, v EU-25 pa le 11 %. Na storilnost ima velik vpliv obseg in vrednost kmetijske proizvodnje ter zaposlenost v kmetijstvu.
- Višina dohodkov v kmetijstvu oziroma vrednosti podjetniškega dohodka na polnovredno delovno moč je 2,6 krat manjša kakor v povprečju EU. V obdobju od 1996 do 2006 pa so se dohodki na polnovredno delovno moč v kmetijstvu v Sloveniji povečali za 126 %, v EU-15 pa le za 8,6 %.

6 POVZETEK

Z analizo ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) ter na podlagi izbranih indikatorjev v nalogi skušamo pojasniti storilnost in dohodkovni položaj slovenskega kmetijstva v letih od 1996 do 2006, ter ga primerjati z Avstrijo, Italijo in skupinami držav EU-15, EU-25 in EU-27. Navkljub majhnemu deležu, ki ga kmetijstvo predstavlja v bruto domačem proizvodu, in relativno nizkem deležu ljudi, ki je zaposlenih v tem sektorju ima kmetijstvo v Sloveniji večji pomen (UMAR, 2002). Sistem ERK je sestavljen iz različnih povezanih računov in tabel, to je računa proizvodnje, račun dohodka, elementov računa podjetniškega dohodka in elementov računa kapitala.

Podatke za izračune in analizo smo pridobili na strani Evropskega statističnega urada (Eurostat). Med seboj smo primerjali predvsem bruto dodano vrednost, ter vrednost kmetijske proizvodnje na polnovredno delovno moč (PDM), kjer smo opazovali predvsem storilnost delovne sile ter podjetniški dohodek na PDM, kot eden od kazalcev vrednosti dohodka v kmetijstvu, faktorski dohodek na hektar kmetijskih zemljišč, kjer nas je predvsem zanimala storilnost enega izmed osnovnih sredstev, razmerje med porabo fiksnega kapitala in bruto investicijami, kot kazalec investicij v osnovna sredstva, ter še nekatere druge indikatorje.

V rezultatih naše naloge smo ugotovili, da vrednost kmetijske proizvodnje na polnovredno delovno močjo močno zaostaja tako za Avstrijo, Italijo in povprečjem Evropske unije (EU). Tako v primerjavi s povprečjem evropske unije Slovenija dosega le slabih 36 odstotkov vrednosti kmetijske proizvodnje na PDM.. Posledično Slovenija zaostaja tudi pri bruto dodani vrednosti (BDV) na PDM, saj je povprečje EU-15 v letu 2006 doseglo za več kot 4 krat večjo vrednost. Za Slovenijo so značilna tudi velika nihanja v vrednosti kmetijske proizvodnje in BDV, ki so posledica različnih dejavnikov, kot so vremenske razmere, cene na trgu, subvencije, itd., ki pa so v EU značilno manjša. Ugotovili smo, da se število PDM iz leta v leto zmanjšuje in posledično nekoliko vpliva na povečanje storilnosti dela, ob povečevanju vrednosti kmetijske proizvodnje in bruto dodane vrednosti.

Glede na geografske značilnosti Slovenije in Avstrije, je faktorski dohodek na hektar kmetijskih zemljišč med omenjenima državama primerljiv, med tem, ko Italija močno

izstopa. Vendar je za Slovenijo od leta 1998 do 2004 značilno veliko povečanje (68,6 %) vrednosti. Eden izmed razlogov takega povečanja so tudi višja neposredna plačila. Na podlagi indikatorja razmerja med bruto investicijami v osnovna sredstva in porabo fiksnega kapitala, smo opazili povečanje investicij v osnovna sredstva. To gre verjetno predvsem na račun predpristopni pomoči EU in kasneje vse boljšega položaja kmeta.

Storilnost in dohodki iz kmetijstva v Sloveniji v primerjavi z EU močno zaostajajo, vendar kakor smo ugotovili v opazovanem obdobju, se dohodek in storilnost v Sloveniji hitreje povečuje kakor v EU. Tako se je BDV/PDM v Sloveniji v letih od 1996 do 2006 povečal za dobrih 40 %, v EU-15 pa le za dobrih 8 %. Ob predpostavki, da bi se nadaljevala taka rast, bi Slovenija v letu 2043 dohitela in prehitela povprečje storilnosti dela (BDV/PDM) v EU. Prav tako je opaziti večjo rast dohodkov v Sloveniji kot v povprečju EU. Kot primer lahko navedemo, da se je podjetniški dohodek (PD) na PDM v Sloveniji v opazovanem obdobju povečal za več kot 126 %, med tem ko v EU-15 samo za 8,6 %. Vendar, ob tem vidimo, da se dohodki hitreje povečujejo kakor storilnost. Razlog za take razmere, lahko iščemo predvsem v močnem povečanju proračunskih podpor v zadnjih letih. Ker se bodo po vseh predvidevanjih sredstva za podpore zmanjšala, se tako rešitev za kmetijske pridelovalce ponuja sama; rast storilnosti.

7 VIRI

7.1 CITIRANI VIRI

- Cunder T. 1997. Naravne danosti in socioekonomska struktura. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Erjavec E., Rednak M, Volk T. (ur.). Ljubljana, ČZP Kmečki glas: 143-156
- EAA/EAF 97. 2000. EAA/EAF 97 (Rev.1.1) - Manual on the Economic Accounts for Agriculture and Forestry. Luxembourg, Eurostat: 179 str.
http://europa.eu.int/estatref/info/sdds/en/aact/aact_eaa_eaf_rev1_1.pdf (4. maj 2007)
- Erjavec E., Rednak M., Volk T., Cunder T., Markeš M. 1997. Razvoj skupne kmetijske politike. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Erjavec E., Rednak M, Volk T. (ur.). Ljubljana, ČZP Kmečki glas: 41-94
- Eurostat. 2004. EU25 real agricultural income per worker up by 3.3%; 154/2004 - 17 December 2004.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/5-17122004-BP/EN/5-17122004-BP-EN.PDF (15. jun. 2007)
- Eurostat. 2007. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (4. maj 2007)
- FAO. 2007. A system of economic accounts for food and agriculture. Economic and Social Department.
<http://www.fao.org/docrep/W0010E/W0010E00.HTM> (15. maj 2007)
- Hill B. 2000. Farm income, wealth and agricultural policy. 3rd edition. Aldershot, Ashgate publishing company: 375 str.
- KIS. 2006. Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2005. Ljubljana, KIS: 172 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word_-_ZP_2005-jan2007.pdf (17. jun. 2007)
- Kovač M. 2002. Primarna dejavnost - politika in stanje v Sloveniji v primerjavi z EU. Delovni zvezki Urada za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 9, 3: 53 str.
<http://www.umar.gov.si/public/dz/dz2002/dz3-02.pdf> (15. jun. 2007)
- Kovač M. 2006. Napovedovanje sprememb ekonomskega položaja slovenskega kmetijstva z uporabo modela delnega ravnovesja. Magistrska naloga. Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo: 104 str.
- Linder A. 2000. OECD's revision work on Economic Accounts for Agriculture. Paper 1, second part. V: 7th IWG. AGRI Seminar Agriculture Economic Statistics AgES, Luxembourg, 5-7 jul. 2000: 11 str.
<http://unece.org/stats/documents/ces/sem.44/wp.1e.pdf> (5. jun. 2007)

- MKGP. 2007. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije: 322 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/1PROGRAM_RAZVOJA_PODE.pdf (15. jun. 2007)
- Narain P. 2000. FAO's system of Economic Accounts for food and agriculture: SEAFA. V: OECD meeting of agricultural accounts experts, Paris, 3-4 feb. 2000, STD/NA/AGR(2000)13:12 str.
<http://www.oecd.org/dataoecd/36/59/2698055.pdf> (13. maj 2007)
- Prospects for agricultural markets and income 2004-2011 for EU-25. 2004. European Commission Directorate-General for Agriculture.
<http://ec.europa.eu/agriculture/publi/caprep/prospects2004a/fullrep.pdf> (15. jun. 2007)
- Rednak M. 2003. Razvoj agrarnopolitičnih informacijskih sistemov v Sloveniji. Doktorska disertacija. Maribor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo: 191 str.
- SURS. 2007. <http://www.stat.si/> (9. maj 2007)
- SURS. 2007. Realni dohodek iz kmetijstva, Slovenija, Metodološka pojasnila.
http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp?pod=15 (23. maj 2007)
- SURS. 2006. Statistični letopis 2006. Metodološka pojasnila.
http://www.stat.si/letopis/2006/MP/16-06_slo.pdf (4. maj 2007)
- UMAR. 2007. Poročilo o razvoju 2007, Metodološki listi – Produktivnost dela. Murn A., Kmet Zupančič R. (ur.).
<http://www.umar.gov.si/projekti/pr/2007/Kazalniki%20razvoja%20Slovenije.pdf#9> (16. jun. 2007)
- Uredba št. (ES) 138/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5.decembra 2003 o ekonomskih računih za kmetijstvo v Skupnosti.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0138:SL:NOT> (21. maj 2007)
- Verhaegen E., Wustenberghs H., Lauwers L., Mathijs E. 2004. Integrated Economic and Environmental Accounting for Agriculture.
<http://unece.org/stats/documents/ces/ac.61/2004/wp.48.e.pdf> (5. jun. 2007)
- Volk T., Rednak M., Štebe T., Zagorc B., Bedrač M., Cunder T., Moljk B. 2005. Ocena stanja v slovenskem kmetijstvu leta 2004 (spomladansko poročilo). Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, Oddelek za ekonomiko kmetijstva: 71 str.
<http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/predhodnoZP04.doc> (15. jun. 2007)

Volk T., Rednak M., Zagorc B., Pintar M., Bedrač M., Cunder T., Moljk B., Štebe T. 2007. Ocena stanja v slovenskem kmetijstvu v letu 2006 (spomladansko poročilo). Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, Oddelek za ekonomiko kmetijstva: 96 str.
http://www.kis.si/datoteke/File/kis/SLO/EKON/predhodnoZP2006_splosno.pdf
(15. jun. 2007)

ZPKG (Zakon o popisu kmetijskih gospodarstev v Republiki Sloveniji v letu 2000). Ur.l. RS št. 99-4694/99.
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199999&stevilka=4694> (16. jun. 2007)

Žaucer I. 2006. Ekonomski računi za kmetijstvo, Slovenija, 2005. Ljubljana, SURS.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=520 (15. jun. 2007)

7.2 DRUGI VIRI

Predpristopni program SAPARD. 2007. Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
http://www.arsktrp.gov.si/si/delovna_podrocja/predpristopni_program_sapard
(20. jun. 2007)

Evropska komisija. 2005. Dohodki v kmetijstvu rastejo. Novice na kratko. Newsletter, 71, februar-marec.
http://ec.europa.eu/agriculture/publi/newsletter/71/71_sl.pdf (18. jun. 2007)

Statistični urad Republike Slovenije. 2004. Statistične informacije, št. 93, št 11.
<http://www.stat.si/doc/statinf/15-SI-073-0401.pdf> (5. jun. 2007)

Poročilo o izvajanju letnega programa statističnih raziskovanj za leto 2003. 2004. Ljubljana, Vlada Republike Slovenije, SURS.
http://www.stat.si/doc/drzstat/Porocilo_letni_2003.pdf (20. jul. 2007)

SURS. 2005. Ekonomski računi za kmetijstvo 2000-2004 (Prva objava).
http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=790 (27. maj. 2007)

SURS. 2007. Realni dohodek iz kmetijstva – druga ocena, Slovenija, 2006.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=717 (22. jul. 2007)

SURS. 2007. Viri in metode ocenjevanja bruto nacionalnega dohodka, št. 8. Ljubljana, SURS: 308 str.
http://www.stat.si/pub_pp8.asp (23. jul. 2007)

ZAHVALA

Za pomoč, koristne nasvete, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela, ter prijazen in človeški odnos se iskreno zahvaljujem mentorju prof. dr. Emilu Erjavcu, kakor tudi recenzentu doc. dr. Stanetu Kavčiču. Zahvala gre tako tudi celotni Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo.

Za pomoč pri oblikovnem delu, urejanju virov, pregledu in lektoriranju angleškega izvlečka se zahvaljujem dr. Nataši Siard. in ga. Karmeli Malinger.

Ga. Sabini Knehtl se zahvaljujem za vso pomoč in razumevanje, pri urejanju vseh administrativnih zadev povezanih s študijem.

Posebna zahvala gre mojim najbližjim, ki so me skozi celoten čas študija tako moralno kot finančno podpirali.

Za vso ljubezen, vzpodbudo in predvsem neskončno potrpežljivost nad mano, se moram še posebno zahvaliti moji puncu Andreji, zato: »Hvala, ker si ob meni!«

PRILOGE

Priloga A:

Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za Slovenijo, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)

Šifra	Postavka ERK	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	VREDNOS KMETIJSKE											
18000	PROIZVODNJE	1010	1032	1007	958	981	982	1074	960	1093	1073	1089
19000	VMESNA POTROŠNJA	602	570	543	520	553	585	570	573	606	587	603
20000	BRUTO DODANA VREDNOST	408	462	465	438	428	397	503	388	487	485	463
21000	PORABA FIKSNEGA KAPITALA	179	177	179	174	181	183	188	193	196	202	205
22000	NETO DODANA VREDNOST	229	285	286	264	248	213	315	195	291	283	257
23000	Sredstva za zaposlene	56	54	54	62	63	65	68	71	73	78	80
24000	Drugi davki na proizvodnjo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-
25000	Druge subvencije na proizvodnjo	15	16	13	13	35	46	49	59	93	116	133
26000	FAKTORSKI DOHODEK	244	301	299	278	283	260	364	254	385	400	391
	POSLOVNI PRESEŽEK /											
27000	RAZNOVRSTNI DOHODEK	188	247	245	215	220	195	296	183	312	322	310
28000	Plačane rente	9	8	8	8	7	7	7	8	8	8	9
29000	Plačane obresti	29	27	19	21	20	21	20	16	16	14	14
30000	Prejete obresti	9	9	4	9	10	13	11	9	2	2	3
31000	PODJETNIŠKI DOHODEK	158	221	222	195	203	179	281	168	291	302	290
32000	Bruto investicije v kmetijske proizvode	23	41	40	36	43	38	51	36	32	28	:
	Bruto investicije v nekmetijske proizvode	159	148	170	174	149	142	153	160	161	178	:
34000	BRUTO INVESTICIJE V OSNOVNA SREDSTVA	182	189	210	210	192	180	204	196	193	206	:
	NETO INVESTICIJE V OSNOVNA SREDSTVA	2	12	31	36	11	-3	16	4	-3	4	:
36000	Sprememba zalog	-12	23	-3	-22	14	-22	53	-36	70	51	:
37000	TRANSFERJI KAPITALA	9	10	14	13	7	7	7	10	17	11	:

Priloga B:

Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za Avstrijo, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)

Šifra	Postavka ERK	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	VREDNOS KMETIJSKE											
18000	PROIZVODNJE	5982	5777	5514	5514	5598	5922	5753	5744	5902	5477	5705
19000	VMESNA POTROŠNJA	3073	3029	2936	2969	2951	3110	3081	3049	3121	3112	3212
20000	BRUTO DODANA VREDNOST	2909	2747	2578	2545	2648	2812	2672	2695	2781	2365	2492
21000	PORABA FIKSNEGA KAPITALA	1337	1322	1338	1339	1356	1369	1379	1383	1409	1453	1468
22000	NETO DODANA VREDNOST	1572	1426	1240	1206	1291	1443	1293	1313	1372	912	1025
23000	Sredstva za zaposlene	314	319	326	343	370	372	383	394	408	419	429
24000	Drugi davki na proizvodnjo	152	185	153	142	103	87	101	104	106	122	117
25000	Druge subvencije na proizvodnjo	1024	904	924	948	959	1116	1154	1171	1154	1553	1568
26000	FAKTORSKI DOHODEK	2444	2145	2011	2012	2147	2472	2346	2379	2420	2344	2476
	POSLOVNI PRESEŽEK /											
27000	RAZNOVRSTNI DOHODEK	2131	1826	1685	1669	1777	2099	1963	1985	2012	1925	2047
28000	Plačane rente	130	125	129	136	133	140	149	154	156	159	159
29000	Plačane obresti	147	131	111	102	101	101	99	80	77	80	80
30000	Prejete obresti	153	135	118	110	112	111	108	88	81	77	77
31000	PODJETNIŠKI DOHODEK	2007	1705	1563	1541	1655	1970	1824	1840	1860	1763	1885
32000	Bruto investicije v kmetijske proizvode	129	96	120	106	131	114	108	93	121	146	:
	Bruto investicije v nekmetsijske											
33000	proizvode	1368	1588	1414	1392	1367	1341	1380	1389	1374	1439	:
	BRUTO INVESTICIJE V OSNOVNA											
34000	SREDSTVA	1498	1684	1534	1498	1498	1455	1487	1482	1496	1586	:
	NETO INVESTICIJE V OSNOVNA											
35000	SREDSTVA	161	362	196	159	142	86	108	99	87	133	:
36000	Sprememba zalog	-25	-65	54	3	-90	29	-10	15	-24	-59	:
37000	TRANSFERJI KAPITALA	276	263	301	271	355	260	241	262	225	230	:

Priloga D:

Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za EU-15, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)

Šifra	Postavka ERK	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	VREDNOS KMETIJSKE											
18000	PROIZVODNJE	281223	281791	276019	274829	284355	293882	290140	289329	297360	280660	276622
19000	VMESNA POTROŠNJA	137361	138523	135055	136613	141271	144977	145841	145013	149557	149262	152194
20000	BRUTO DODANA VREDNOST	143862	143268	140964	138216	143083	148905	144299	144316	147803	131399	124429
21000	PORABA FIKSNEGA KAPITALA	33718	34448	34975	35911	37178	38259	39135	39571	40723	41844	42806
22000	NETO DODANA VREDNOST	110144	108819	105989	102305	105906	110646	105164	104745	107081	89554	81622
23000	Sredstva za zaposlene	24989	25474	25696	26101	26526	27690	28307	28119	29024	30351	31187
24000	Drugi davki na proizvodnjo	3012	3029	3269	3597	3654	3443	3752	3692	3595	3761	3782
25000	Druge subvencije na proizvodnjo	11386	11541	9630	10773	10973	12988	13635	14702	13217	25948	37470
26000	FAKTORSKI DOHODEK	118518	117331	112350	109481	113224	120191	115047	115755	116702	111741	115310
	POSLOVNI PRESEŽEK /											
27000	RAZNOVRSTNI DOHODEK	93530	91857	86655	83380	86699	92500	86740	87636	87678	81389	84124
28000	Plačane rente	5834	5966	6098	6328	6504	6728	6944	7192	7295	7654	7680
29000	Plačane obresti	10301	9452	9461	8815	9835	9541	9013	8656	8603	9053	9313
30000	Prejete obresti	831	797	760	672	685	733	637	587	692	691	700
31000	PODJETNIŠKI DOHODEK	78226	77236	71856	68909	71045	76965	71420	72376	72471	65373	67830
32000	Bruto investicije v kmetijske proizvode	3083	2834	3035	3276	3229	3472	3271	3171	3386	:	:
	Bruto investicije v nekmetske											
33000	proizvode	32647	33225	34222	35665	36906	37258	38135	37984	28933	:	:
	BRUTO INVESTICIJE V OSNOVNA											
34000	SREDSTVA	35730	36060	37257	38941	40135	40730	41406	41154	32319	:	:
	NETO INVESTICIJE V OSNOVNA											
35000	SREDSTVA	943	690	1705	2942	2819	2289	2254	1754	725	:	:
36000	Sprememba zalog	988	-387	-183	-410	508	212	-1181	-890	508	:	:
37000	TRANSFERJI KAPITALA	1547	1543	1521	1447	1443	3654	1725	1776	1764	:	:

Priloga E:

Del ekonomskega računa za kmetijstvo (ERK) po osnovnih cenah za EU-25, 1996-2006; (tekoče cene, v mio €)

Šifra	Postavka ERK	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	VREDNOS KMETIJSKE											
18000	PROIZVODNJE	:	:	301689	297786	309711	323244	318647	315203	329802	311667	308866
19000	VMESNA POTROŠNJA	:	:	150462	150716	157293	163270	164126	161920	168153	168399	172195
20000	BRUTO DODANA VREDNOST	:	:	151227	147070	152419	159974	154520	153283	161650	143254	136672
21000	PORABA FIKSNEGA KAPITALA	:	:	37369	38474	39869	41131	42160	42318	43684	45001	46068
22000	NETO DODANA VREDNOST	:	:	113858	108596	112549	118843	112361	110964	117965	98201	90604
23000	Sredstva za zaposlene	:	:	28368	28693	28795	30251	30930	30988	31871	33447	34384
24000	Drugi davki na proizvodnjo	:	:	3764	4061	4138	4010	4323	4170	4101	4348	4368
25000	Druge subvencije na proizvodnjo	:	:	10273	11261	11609	13606	14291	15380	15207	28920	40967
26000	FAKTORSKI DOHODEK	:	:	120367	115805	120020	128439	122329	122174	129071	122825	127203
	POSLOVNI PRESEŽEK /											
27000	RAZNOVRSTNI DOHODEK	:	:	91999	87113	90913	97836	91044	91186	97200	89378	92819
28000	Plačane rente	:	:	6347	6593	6817	7053	7260	7525	7668	8096	8149
29000	Plačane obresti	:	:	10066	9327	10265	10068	9463	9081	9070	9531	9787
30000	Prejete obresti	:	:	882	774	760	835	718	665	787	784	796
31000	PODJETNIŠKI DOHODEK	:	:	76476	71975	74591	81550	75039	75245	81250	72535	75680
32000	Bruto investicije v kmetijske proizvode	:	:	3572	3737	:	:	:	3684	:	:	:
	Bruto investicije v nekmetske											
33000	proizvode	:	:	35745	36993	:	:	:	39858	:	:	:
	BRUTO INVESTICIJE V OSNOVNA											
34000	SREDSTVA	:	:	39318	40731	:	:	:	43542	:	:	:
	NETO INVESTICIJE V OSNOVNA											
35000	SREDSTVA	:	:	1420	2358	:	:	:	1455	:	:	:
36000	Sprememba zalog	:	:	:	:	:	:	:	-1675	:	:	:
37000	TRANSFERJI KAPITALA	:	:	:	:	:	:	:	2220	:	:	:

Priloga G:

Delovna sila za EU-15, EU -25, EU-27, Slovenijo, Avstrijo in Italijo, 1996 -2006 (v tisoč PDM)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU -15											
Delovna sila - skupaj	7149,85	7003,14	6887,42	6652,38	6529,20	6468,83	6282,91	6103,94	6001,41	5817,01	5707,85
Neplačana delovna sila	5349,84	5201,80	5112,17	4805,43	4691,20	4617,29	4455,53	4354,29	4232,99	4085,76	3975,88
Plačana delovna sila	1799,93	1801,34	1775,23	1846,91	1838,00	1851,45	1827,38	1747,95	1760,52	1726,76	1727,57
EU-25											
Delovna sila - skupaj	/	/	11276,46	10814,11	10541,02	10435,36	9993,57	9743,36	9570,97	9329,36	9124,34
Neplačana delovna sila	/	/	8793,64	8027,39	/	7647,53	7428,75	7434,48	7272,23	7097,57	6907,56
Plačana delovna sila	/	/	2481,85	2501,34	/	2362,34	2344,28	2283,94	2276,13	2227,29	2212,38
EU-27											
Delovna sila - skupaj	/	/	/	/	14956,82	14295,96	13550,17	13230,96	12619,37	12551,76	12224,84
Neplačana delovna sila	/	/	/	/	/	/	/	10572,78	9972,23	9993,47	9660,56
Plačana delovna sila	/	/	/	/	/	/	/	2633,24	2624,53	2553,79	2559,88

Priloga G:

Delovna sila za EU-15, EU -25, EU-27, Slovenijo, Avstrijo in Italijo, 1996 -2006 (v tisoč PDM) (nadaljevanje)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Slovenija											
Delovna sila - skupaj	111,14	114,29	111,31	108,61	103,79	107,08	105,98	95,61	90,16	90,84	89,83
Neplačana delovna sila	104,59	107,89	105,41	101,86	97,13	100,51	99,46	87,74	82,34	82,34	80,69
Plačana delovna sila	6,55	6,40	5,90	6,75	6,66	6,57	6,52	7,86	7,82	8,51	9,14
Avstrija											
Delovna sila - skupaj	189,40	184,99	180,05	178,45	175,57	173,65	171,98	170,06	168,06	164,50	160,96
Neplačana delovna sila	169,05	164,25	159,42	156,95	154,06	151,82	149,64	147,29	144,94	140,97	136,98
Plačana delovna sila	20,35	20,74	20,63	21,49	21,51	21,82	22,34	22,77	23,12	23,53	23,98
Italija											
Delovna sila - skupaj	1534,00	1514,00	1465,00	1396,00	1383,00	1396,00	1349,00	1287,00	1268,00	1159,00	1156,64
Neplačana delovna sila	1059,00	1057,00	1022,00	972,00	958,00	957,00	919,00	919,00	895,00	773,00	755,20
Plačana delovna sila	475,00	457,00	443,00	424,00	425,00	439,00	430,00	368,00	373,00	386,00	401,44

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

David KADUNC

**EKONOMSKI RAČUN IN STORILNOST
SLOVENSKEGA KMETIJSTVA**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2008